

Структура програми додаткового фахового вступного випробування:

1. Пояснювальна записка.
2. Зміст програми.
3. Критерії оцінювання відповідей вступників.
4. Рекомендована література.

1. Пояснювальна записка

Додаткове фахове вступне випробування – форма фахового вступного випробування, яке проводиться для осіб, які беруть участь у конкурсі для здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії, на основі здобутого рівня магістра/спеціаліста за іншою спеціальністю.

Програма вступного випробування охоплює систему юридичних дисциплін фахової підготовки майбутнього юриста ступеня вищої освіти магістра. Зміст програми дає можливість оцінити загальний рівень підготовки осіб до одержання освіти за спеціальністю 081 Право за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти.

Програма побудована з урахуванням змісту навчальних дисциплін: основи кримінального процесу, цивільне право України, кримінальне право України, цивільне процесуальне право України.

Форма проведення додаткового фахового вступного випробування: письмове опитування за нижченаведеним переліком питань.

Тривалість додаткового фахового вступного випробування: до 2 астрономічних годин.

Система оцінювання: «склав»/«не склав».

2. Зміст програми

1. Програма з курсу «Основи кримінального процесу».
2. Програма з курсу «Цивільне право України».
3. Програма з курсу «Кримінальне право України».
4. Програма з курсу «Цивільне процесуальне право України».
5. Перелік питань до додаткового фахового вступного випробування.

1. ПРОГРАМА З КУРСУ «ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ»

Мета: Засвоєння передбаченого законом порядку кримінального провадження. Опанування певним інструментарієм науки кримінального процесу, вивчення предмету науки кримінального процесу і головних її категорій, принципів (засад) кримінальної процесуальної діяльності та правового статусу її суб'єктів, порядку розслідування кримінальних справ, порядку провадження справ у суді першої інстанції, порядку перегляду рішень суду, порядку розгляду питань, що виникають при виконанні вироків.

Завдання: забезпечення всебічної підготовки висококваліфікованих магістрів, які володіють теоретичними знаннями і практичними навичками їх застосування.

Вимоги до знань та умінь:

Знати:

- стан основних проблем науки кримінального процесу;
- особливості окремих напрямків кримінального судочинства;
- предмет кримінального процесуального права;
- джерела кримінального процесуального права та їх структуру;
- теорію прийняття процесуальних рішень, вимоги закону до їх захисту та структури;
- кримінально-процесуальні засоби доказування;
- процесуальні гарантії захисту прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- способи тлумачення і застосування кримінально-процесуальних норм;
- процесуальні методи і форми попередження злочинів;
- процесуальні форми взаємодії органів та осіб, що здійснюють кримінальну процесуальну діяльність між собою, а також з іншими державними органами і учасниками кримінального судочинства.

Уміти:

- використовувати дані науки кримінального процесу при тлумаченні та застосуванні норм кримінального процесуального права;
- орієнтуватися в системі кримінального процесуального права та в судовій практиці з кримінальних справ;
- аналізувати і оцінювати достатність фактичних даних для прийняття правомірних процесуальних рішень.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I.

Тема 1. Поняття, суть і завдання кримінального процесу

Поняття, суть і завдання кримінального процесу.

Кримінальний процес, як система кримінально-процесуальних дій і правовідносин.

Кримінальне процесуальне право і його місце в системі інших галузей права.

Кримінально-процесуальна теорія, її предмет, система, метод і значення для законотворчої практики та діяльності по боротьбі зі злочинністю.

Кримінальний процес як навчальна дисципліна, її роль у підготовці фахівців-правознавців.

Поняття стадії кримінального процесу. Система стадій у кримінальному процесі, їх загальна характеристика і завдання.

Кримінально-процесуальні функції, їх види і значення при здійсненні правосуддя у кримінальних справах.

Поняття, структура і особливості кримінально-процесуальних правовідносин. Виникнення, розвиток і припинення кримінально-процесуальних правовідносин.

Кримінально-процесуальна форма, її поняття, сутність і соціальна цінність. Уніфікація і диференціація процесуальної форми, сучасні проблеми удосконалення кримінально-процесуальної форми.

Гарантії у кримінальному судочинстві, їх характеристика.

Кримінально-процесуальні акти, їх види і значення.

Тема 2. Кримінально-процесуальний закон

Джерела кримінального процесуального права.

Поняття кримінального процесуального закону та його значення.

Чинне кримінальне процесуальне законодавство України та його система.

Структура Кримінального процесуального кодексу України.

Поняття, структура і види кримінальних процесуальних норм.

Чинність кримінального процесуального закону у просторі, часі і щодо осіб.

Значення рішень Конституційного Суду України, керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, відомчих нормативних актів для кримінального судочинства.

Тема 3. Засади кримінального процесу

Поняття і значення засад кримінального провадження.

Класифікація засад кримінального провадження.

Система засад кримінального провадження і правові гарантії їх реалізації.

Суть та значення окремих засад кримінального провадження: верховенство права; законність; рівність перед законом і судом; повага до людської гідності; забезпечення права на свободу та особисту недоторканність; недоторканність житла чи іншого володіння особи; таємниця спілкування; невтручання у приватне життя; недоторканність права власності; презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини; свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї; заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення; забезпечення права на захист; доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень; змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; безпосередність дослідження показань, речей і документів; забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності; публічність; диспозитивність; гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами; розумність строків; мова, якою здійснюється кримінальне провадження.

Тема 4. Суб'єкти кримінального процесу

Поняття суб'єктів кримінального провадження, їх місце та роль у кримінальному судочинстві. Класифікація суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності.

Суд, слідчий суддя, присяжний як суб'єкти кримінальної процесуальної діяльності.

Сторона обвинувачення.

Сторона захисту.

Потерпілий та його представник у кримінальному процесі. Їх процесуальний статус.

Інші учасники кримінального провадження.

Відводи суб'єктів кримінального провадження.

Тема 5. Процесуальні строки і судові витрати.

Поняття, значення і правова природа процесуальних строків у кримінальному провадженні.

Види процесуальних строків і порядок їх обчислення.

Обов'язковість додержання процесуальних строків суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності.

Порушення процесуальних строків і їх наслідки.

Порядок подовження, зупинення і відновлення процесуальних строків.

Судові витрати, їх поняття, структура, види і значення.

Визначення судових витрат у кримінальній справі і порядок їх стягнення.

Тема 6. Докази і доказування у кримінальному процесі

Поняття і значення кримінального процесуального доказування. Сутність процесу доказування на окремих стадіях кримінального судочинства. Теорія доказів і доказове право. Поняття і класифікація доказів та їх джерел. Способи збирання доказів та їх процесуальних джерел. Перевірка й оцінка доказів та їх джерел. Належність і допустимість при визнанні відомостей доказами. Предмет і межі доказування у кримінальній справі. Обов'язок доказування. Процесуальні джерела доказів, їх зміст. Показання та їх значення у кримінальному провадженні. Речові докази, процесуальні гарантії їх достовірності. Документи як джерела доказів. Висновок експерта та його зміст. Перевірка та оцінка доказів у кримінальному провадженні

Змістовний модуль II.

Тема 7. Загальні положення досудового розслідування

Поняття, значення і завдання стадії досудового розслідування.

Дізнання і досудове слідство, як форми досудового розслідування.

Загальні положення досудового розслідування: підслідність та її види; об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування; місце проведення досудового розслідування; строки досудового розслідування і процесуальний порядок їх подовження; розгляд клопотань під час досудового розслідування; ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення; недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування; доручення і окремі доручення слідчого; розслідування кримінальних правопорушень групою слідчих. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків.

Використання науково-технічних засобів при проведенні досудового розслідування. Здійснення прокурорського нагляду, відомчого і судового контролю за законністю в діяльності органів досудового розслідування.

Тема 8. Повідомлення про підозру

Поняття, підстави і значення повідомлення про підозру.

Форма і зміст письмового повідомлення про підозру. Процесуальний порядок вручення письмового повідомлення про підозру. Підстави і порядок зміни повідомлення про підозру.

Тема 9. Провадження слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій

Поняття та правова суть слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій.

Види, система, класифікація слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, фактичні й процесуальні підстави для їх проведення.

Пред'явлення для впізнання: поняття, види, умови, порядок проведення і правила процесуального оформлення.

Слідчий експеримент, його поняття, підстави, мета і умови проведення.

Підстави призначення і порядок проведення експертизи.

Отримання зразків для експертизи.

Втручання у приватне спілкування та його різновиди: аудіо-, відеоконтроль особи; арешт, огляд і виїмка кореспонденції; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем, їх сутність і особливості провадження.

Інші види негласних слідчих (розшукових) дій.

Тема 10. Заходи забезпечення кримінального провадження

Поняття, підстави та мета застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Зміст заходів забезпечення кримінального провадження. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід. Накладення грошового стягнення. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом. Відсторонення від посади. Тимчасовий доступ до речей і документів.

Місце запобіжних заходів серед інших заходів забезпечення кримінального провадження.

Види запобіжних заходів та їх сутність. Особисте зобов'язання. Особиста порука. Застава. Домашній арешт. Тримання під вартою.

Клопотання про зміну запобіжного заходу.

Затримання особи. як тимчасовий запобіжний захід

Тема 11. Зупинення і закінчення досудового розслідування

Підстави і процесуальний порядок зупинення та відновлення досудового розслідування. Форми закінчення досудового

розслідування. Закриття кримінального провадження. Звільнення особи від кримінальної відповідальності. Звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру.

Змістовний модуль III.

Тема 12. Підготовче судове провадження.

Поняття, суть і значення підготовчого провадження. Поняття та види підсудності у кримінальному провадженні. Порядок і строки підготовчого провадження. Ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Підстави та порядок передачі справ з одного суду до іншого. Недопустимість спорів про підсудність.

Тема 13. Судовий розгляд кримінального провадження

Загальні положення судового розгляду кримінального провадження. Розпорядок судового засідання. Заходи примусу до його порушників. Частини судового засідання, їх поняття і система. Підготовча частина судового засідання, її зміст. Початок судового розгляду. Порядок провадження процесуальних дій у судовому засіданні. Судові дебати, їх учасники, зміст та порядок проведення. Репліки учасників судових дебатів. Останнє слово обвинуваченого, його зміст та порядок промови. Поняття, суть та значення судових рішень. Види вироків, їх зміст, підстави для винесення обвинувального та виправдувального вироків. Проголошення судового рішення та роз'яснення його змісту.

Тема 14. Апеляційне провадження

Поняття, значення та завдання кримінального провадження в суді апеляційної інстанції. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Право на апеляційне оскарження. Порядок і строки апеляційного оскарження. Наслідки подання апеляційної скарги. Строки та порядок апеляційного розгляду. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги. Підстави для скасування або зміни судового рішення. Зміст ухвали суду апеляційної інстанції. Направлення кримінального провадження до суду першої інстанції або до органу досудового розслідування. Особливості нового розгляду судом першої інстанції після скасування судом апеляційної інстанції вироку або ухвали.

Тема 15. Касаційне провадження. Провадження у Верховному Суді.

Поняття, значення та завдання провадження в суді касаційної інстанції. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку. Право на касаційне оскарження. Порядок і строки касаційного оскарження. Відкриття касаційного провадження та підготовка касаційного розгляду. Касаційний розгляд. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги. Підстави для перегляду судових рішень Верховним Судом, строки та порядок подання заяви. Підготовка до перегляду судового рішення у Верховному Суді та порядок розгляду ним справи.

Тема 16. Провадження за нововиявленими обставинами. Виконання судових рішень

Поняття і завдання стадії провадження за нововиявленими обставинами. Підстави та строки перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами Судове рішення за наслідками кримінального провадження за нововиявленими обставинами. Суть, значення та завдання стадії виконання судових рішень. Набрання судовим рішенням законної сили і порядок та строки звернення його до виконання. Порядок вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку.

Тема 17. Особливі порядки кримінального провадження

Кримінальне провадження на підставі угод. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх. Особливий порядок провадження у справах про суспільно небезпечні діяння неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру.

Тема 18. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження

Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій. Видача осіб, які вчинили правопорушення (екстрадиція). Кримінальне провадження у порядку перейняття. Тимчасова передача. Виклик особи, яка перебуває за межами України. Тимчасова видача. Тимчасовий арешт. Екстрадиційний арешт. Визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб.

Рекомендована література до всіх тем:

1. Кримінальний процес України у 2-х част.: ч. 1: Досудове провадження: підручник / Бойко О. П. та ін. Дніпро, Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 327 с.
2. Кримінальний процес: підруч. / О.П. Бойко та ін. У 2-х ч. Ч. 2. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; ЛІРА ЛТД, 2017. 235 с.
3. Тертишник В. М. Правнича допомога та захист у кримінальному процесі : підручник. Київ : Алерта, 2018. 446 с.
4. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Особлива частина: підручник. Київ : Алерта, 2014. 420 с.
5. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ: Істина, 2014. 432с.
6. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Загальна частина: підручник. Київ: Алерта,

2014.440 с.

7. Кримінальний процес України: загальна частина : підручник / Волобуєва О. О. та ін. Київ, ВД «Дакор», 2015. 172с.
8. Кримінальний процес : підручник / Грошевий Ю.М. та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків, Право, 2013. 824 с.
9. Григоренко А. В. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні: практичний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 238 с.
10. Доказування у кримінальному провадженні: навч.-практ. посібн. / кол. авт. К.: Національна академія прокуратури України, 2017. 346 с.
11. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навчальний посібник. - 3- те вид., стереотипне. Академічне видання. К.: Алерта, 2016. 488 с
12. Збірка вірців процесуальних документів та коментарі до них / Алфьоров С. М. та ін. ; за ред. В. І. Сліпченка. Київ, ТОВ «АРТ – Дизайн», 2012. 198 с.
13. Зеленський С. М., Назаренко С. П., Письменний Д. П. Провадження у справах дітей, які не досягли віку кримінальної відповідальності: навчальний посібник: Київ, КНТ, 2012. 160 с.
14. Кримінальний процес. Особлива частина (альбом схем) навч. посіб. Л.Д. Удалова та ін. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 224 с.
15. Міжнародне співробітництво в сфері кримінального провадження за законодавством України та Республіка Молдова: навчальний посібник. Кол. авт. В.С. Березняк та ін. Київ. Алерта, 2019. 310с.
16. Молдован В.В., Молован А.В., Канавець Р.С. Кримінальний процес України: лекції. Процесуальні документи. Навчальний посібник. 2- ге вид. із змін та доп. К.: Алерта, 2016. 360 с.
17. Погорецький М. □ А., □ Кучинська О. П. Процесуальні документи досудового розслідування (слідчого, прокурора, адвоката та слідчого судді). Вид. 2-ге, переробл. і допов. 2018. 254 с.
18. Практикум зі складання процесуальних документів : навч. посіб. / О.П. Бойко та ін. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. 308 с.
19. Руснак Ю. І. Зразки процесуальних документів сторони захисту, потерпілого : практичний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 288 с.
20. Сербін М. М., Солдатенко О. А. Практикум з кримінального процесу : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 84 с.
21. Смоков С.М. Запобіжні заходи та кримінально-процесуальні гарантії їх застосування: навч. посібн. С.М. Смоков. Одеса: ОДУВС, 2015. 134 с.
22. Удалова Л. Д. Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Скіф», 2012. 184 с.
23. Удалова Л. Д. Накладення арешту на вклади, цінності та інше майно обвинуваченого: навчальний посібник. Київ : КНТ, 2012. 168 с.
24. Чернявський С. С. Зразки процесуальних документів та бланків у кримінальному провадженні (з коментарями та поясненнями). Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 350 с.

2. ПРОГРАМА «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

КНИГА ПЕРША Загальні положення

Розділ I. Вступ до цивільного права

Тема 1. Цивільне право – галузь сучасного права

Поняття цивільного права як самостійної галузі права. Місце цивільного права в системі правових галузей. Цивільне право в системі права України. Цивільне право та суспільні галузі права. Цивільне право і міжнародне право.

Предмет цивільного права – майнові відносини та особисті немайнові відносини. Метод цивільно-правового регулювання. Загальне юридичне становище суб'єктів цивільних прав і обов'язків. Специфіка юридичних фактів у цивільному праві. Диспозитивні начала в цивільному праві. Особливості цивільно-правових санкцій. Функції цивільного права: регулятивна, охоронна, попереджувально-виховна, попереджувально-стимулююча.

Визначення і система цивільного права. Цивільно-правові норми та інститути, їх поділ на загальні та спеціальні, особливі. Загальна частина. Особисті немайнові права фізичних осіб. Речове право. Право інтелектуальної власності. Зобов'язальне право. Сімейне право. Спадкове право.

Структура цивільного законодавства. Загальні засади цивільного законодавства. Цивільний Кодекс України. Закони України, їх роль для розвитку цивільного законодавства в Україні. Укази Президента. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України. Відомчі нормативні акти. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай ділового обороту Аналогія права і закону у цивільному праві. Співвідношення галузевого і комплексного законодавства і міжнародні договори. Аналогія в цивільному законодавстві. Роль судової і арбітражної практики в удосконаленні, тлумаченні і застосуванні цивільного законодавства. Джерела опублікування цивільно-правових нормативних актів.

Тема 2. Поняття і зміст цивільних правовідносин

Поняття і особливості цивільних правовідносин. Елементи цивільно-правових відносин. Учасники цивільних правовідносин – фізичні особи, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Об'єкти цивільних правовідносин – речі, дії, результати інтелектуальної творчості, особисті немайнові блага. Суб'єктивне право і суб'єктивний обов'язок. Види цивільно-правових відносин: регулятивні і охоронні, абсолютні і відносні, активні і пасивні, речові і зобов'язальні, майнові і особисті немайнові.

Тема 3. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків

Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти та їх класифікація. Здійснення цивільних прав та його межі. Виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом, Президентом України, органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Здійснення права на захист. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди. Відшкодування моральної шкоди.

Розділ II. Особи

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків

Поняття фізичної особи, цивільна правоздатність фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності. Ім'я та місце проживання фізичної особи. Повна, мінімальна, неповна, обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною. Цивільна відповідальність фізичної особи. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи такою, що померла. Правові наслідки. Опіка. Акти цивільного стану. Підстави, порядок і значення реєстрації актів громадянського стану. Фізична особа як підприємець.

Завдання опіки та піклування. Орган опіки та піклування. Встановлення опіки та піклування судом. Призначення опікуна або піклувальника. Права та обов'язки опікуна, піклувальника. Припинення опіки та піклування.

Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків.

Їх види

Поняття та види юридичних осіб. Юридичні особи приватного та юридичні особи публічного права. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Державна реєстрація. Філії та представництва юридичних осіб. Управління юридичною особою. Відповідальність юридичної особи. Припинення юридичної особи. Задоволення вимог кредиторів.

Господарські товариства: поняття та види, майно та права. Повне товариство – поняття, утворення, управління. Ведення справ повного товариства, розподіл прибутку та збитків. Вихід, виключення, вибуття з повного товариства. Командитне товариство – основні положення, характеристика засновницького договору, права та обов'язки вкладників. Відповідальність за зобов'язанням. Ліквідація. Товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю. Поняття та учасники. Характеристика статутних капіталів. Управління, контроль за діяльністю, ліквідація. Акціонерне товариство. Поняття. Порядок створення. Виробничий кооператив. Установчі документи. Майно виробничого кооперативу.

Розділ III. Об'єкти цивільних прав

Тема 6 Об'єкти цивільних правовідносин

Види об'єктів цивільних прав, їх оборотоздатність. Загальна характеристика речі: нерухомі та рухомі, подільні та неподільні, індивідуально-визначені та ті, що визначаються родовими ознаками, споживчі та неспоживчі, складні. Загальні положення про цінні папери. Пайові цінні папери. Боргові цінні папери. Похідні цінні папери. Товаророзпорядчі цінні папери. Вимоги до цінного паперу та передавання прав за цінним папером.

Нематеріальні блага – результати творчої діяльності, службова та комерційна таємниця, особисті немайнові блага фізичної особи.

Розділ IV. Правочини. Представництво

Тема 7. Правочини

Поняття та види правочинів. Правочини щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини (відкладальні та скасувальні обставини). Загальні вимоги до правочинів. Форма правочину: усна, письмова, нотаріальне посвідчення правочину. Поняття недійсності правочину. Види недійсних правочинів. Правові наслідки. Поняття та види реституцій. Недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону.

Поняття та підстави представництва. Передоручення. Комерційне представництво. Довіреність. Форма. Строк. Припинення, скасування, відмова від представництва.

Розділ V. Строки та терміни. Позовна давність

Тема 8. Визначення та обчислення строків. Позовна давність

Поняття та юридичне значення строків та термінів. Строки виникнення та здійснення цивільних прав. Строки виконання цивільно-правових обов'язків. Строки захисту цивільних прав.

Претензійні строки. Присякальні строки. Гарантійні строки. Строки набувної давності. Порядок обрахування строків у цивільному праві. Початок і закінчення строку. Спеціальні правила обчислення строків. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Позовна давність. Поняття, загальна та спеціальна позовна давність. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення і застосування позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення та переривання перебігу позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Вимоги, на які позовна давність не поширюється. Наслідки спливу позовної давності.

КНИГА ДРУГА

Особисті немайнові права фізичної особи

Тема 9. Поняття, види та захист особистих немайнових прав

Поняття особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Зміст та здійснення особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Спростування неправдивої інформації. Право фізичної особи на відшкодування завданих їй збитків та компенсацію моральної шкоди.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

КНИГА ТРЕТЯ

Розділ I. Тема 10. Загальні положення про право власності

Поняття права власності. Зміст права власності. Здійснення права власності, непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та пошкодження майна. Форми права власності.

Тема 11. Набуття права власності та припинення права власності.

Підстави набуття права власності юридичною особою публічного права, добросовісним набувачем на майно, відчужене особою, яка не мала на це права, на новостворене нерухоме майно, у разі переробки, самочинного будівництва. Момент набуття права власності у набувача за договором, річ, рухоме майно, від якого власник відмовився, знахідку, бездоглядну домашню тварину, скарб, набувальна давність. Набуття права власності при приватизації державного майна та майна територіальної громади.

Підстави припинення права власності. Відмова власника від права власності. Викуп безгосподарно утриманих пам'яток історії та культури. Реквізиція та конфіскація. Оплатне вилучення майна у власника за рішенням суду або іншого державного компетентного органу. Націоналізація. Припинення права власності у разі приватизації державного майна територіальної громади.

Тема 12. Право спільної власності

Поняття і види права спільної власності. Суб'єкти права спільної власності. Способи виникнення права спільної власності. Види спільної власності. Спільна часткова і спільна сумісна власність. Зміст права спільної власності. Виділ частки і розділ майна. Право привілейованої купівлі. Припинення права спільної власності.

Тема 13. Право власності на землю та житло

Земля як об'єкт права власності громадян. Суб'єкти права власності на землю. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Викуп земельної ділянки для потреб держави, Автономної Республіки Крим та територіальної громади. Викупна ціна земельної ділянки. Припинення права власності на земельну ділянку.

Право власності на житло. Житловий будинок та квартира як об'єкт права власності. Право власника житлового будинку та квартири. Права житлобудівничого та житлового кооперативу. Товариство власників квартир.

Тема 14. Захист права власності.

Загальна характеристика цивільно-правових засобів захисту права власності. Речово-правові засоби захисту права власності. Право власника на витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Право власника на витребування майна від добросовісного набувача. Розрахунки при витребуванні майна з чужого незаконного володіння.

Витребування грошей і цінних паперів на пред'явника.

Захист прав власника від порушень, які не поєднані з позбавленням володіння (негаторний позов). Виключення майна з опису. Захист прав власника, якого було реабілітовано або виправдано за звинуваченням у скоєні злочину.

Визнання незаконними правових актів органів державного управління, які порушують права власника. Захист права власності зобов'язально-правовими позовами.

Розділ II. Речові права на чуже майно

Тема 15. Загальні положення про речові права на чуже майно.

Право володіння чужим майном

Види юридичних прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно. Суб'єкти права володіння чужим майном.

Поняття користування чужим майном. Встановлення сервітуту. Зміст сервітуту. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном. Право членів сім'ї власника на користування цим житлом. Припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Строк договору про надання права користування цією земельною ділянкою. Права та обов'язки власника. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для забудови. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

КНИГА ЧЕТВЕРТА

Право інтелектуальної власності

Тема 16. Загальні положення про право інтелектуальної власності

Поняття творчої діяльності та інтелектуальної власності. Загальні риси цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних з творчою діяльністю. Відмінності в цивільно-правовому регулюванні відносин, пов'язаних з творчою діяльністю.

Суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення прав інтелектуальної власності. Особисті немайнові права та майнові права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

Тема 17. Авторське право та суміжні права

Поняття та значення авторського права. Принципи авторського права. Законодавство про авторські права. Міжнародна охорона авторських прав.

Об'єкти авторського права та їх ознаки. Види творів, які охороняються авторським правом. Оригінальні та залежні твори. Суб'єкти авторського права. Автори та співавтори. Авторські права юридичних осіб та держави. Майнові та особисті права авторів. Межі авторського права та строки його дії. Суміжні авторські права. Використання творів авторів іншими особами. Правовий режим службових творів. Цивільно – правовий захист авторських прав.

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття

Тема 18. Право промислової власності

Поняття прав на винахід. Законодавство про винахідництво. Об'єкти права на винахід. Поняття та ознаки винаходу. Правова охорона винаходу. Суб'єкти права на винахід. Винахідники, правонаступники та інші особи як суб'єкти винахідницького права.

Оформлення прав на винахід. Права патентоволодільця та їх цивільно-правовий захист.

Поняття та правова охорона корисних моделей. Поняття та ознаки промислових зразків. Суб'єкти права на промисловий зразок. Права авторів промислових зразків та форми їх охорони.

Право інтелектуальної власності на компоновання інтегральної мікросхеми.

Право на раціоналізаторську пропозицію.

Тема 19. Право інтелектуальної власності на комерційне позначення

Право на торгівельну марку для товарів та послуг. Функції торгівельних марок для товарів та послуг і їх використання. Оформлення права на торгівельну марку.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування. Право інтелектуальної власності на географічне позначення. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

КНИГА П'ЯТА

Зобов'язальне право

Тема 20. Поняття та види зобов'язань в цивільному праві

Зобов'язальне право та його система. Основні тенденції розвитку зобов'язального права. Основні види зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань.

Сторони в зобов'язаннях. Множинність осіб у зобов'язаннях. Зобов'язання за участю третіх осіб. Солідарні та дольові зобов'язання. Переміна осіб у зобов'язаннях. Уступка вимоги. Переведення боргу. Поняття регресних зобов'язань.

Підстави припинення зобов'язання. Припинення зобов'язання виконанням, зарахуванням зустрічних вимог, у разі заміни кредитора, за домовленістю сторін, прощенням боргу, поєднанням боржника і кредитора в одній особі, неможливістю його виконання, смертю фізичної особи, ліквідацією юридичної особи.

Тема 21. Виконання зобов'язань

Поняття та значення виконання зобов'язань. Основні принципи та способи виконання зобов'язань. Принципи належного виконання зобов'язань. Поняття їх належного виконання.

Виконання обов'язку боржника іншою особою. Виконання зобов'язання частинами. Строк (термін) виконання зобов'язання. Дострокове виконання зобов'язання. Місце виконання зобов'язання. Валюта виконання грошового зобов'язання. Черговість погашення вимог за грошовими зобов'язаннями. Зустрічне виконання зобов'язання. Солідарне зобов'язання та солідарна вимога кредиторів. Солідарний обов'язок боржника. Підтвердження виконання зобов'язання.

Тема 22. Забезпечення виконання зобов'язань

Поняття, види та значення забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка та її види. Законна та договірна неустойки. Штрафна, залікова, альтернативна та виключна неустойка. Співвідношення неустойки та збитків.

Порука. Відповідальність поручителя. Права поручителя, який виконав зобов'язання. Припинення поруки.

Гарантія. Поняття та строк дії обов'язки гаранта. Відмінність гарантії від поруки.

Завдаток. Відмінність завдатку від авансу.

Застава та її види. Особливості іпотеки. Заклад. Застава цінних паперів, товарів в обороті. Застава майнових прав. Права та обов'язки заставодавця та заставодержателя. Форма застави. Правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Звернення стягнення на предмет застави. Реалізація предмету застави. Притримання. Припинення застави.

Притримання як засіб забезпечення зобов'язань.

Поняття та підстави припинення зобов'язань.

Тема 23. Правові наслідки порушення зобов'язання.

Відповідальність за порушення зобов'язання

Порушення зобов'язання. Правові наслідки порушення зобов'язання. Прострочення боржника. Прострочення кредитора. Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання. Одностороння відмова від зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Субсидіарна відповідальність. Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання. Збитки і неустойки.

Тема 24. Цивільно-правовий договір

Поняття, значення та функції договору в цивільному праві. Види цивільно-правових договорів. Свобода договору в цивільному праві.

Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору. Типові умови договору. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Тлумачення умов договору.

Укладення, зміна і розірвання договору. Стадії укладення договору: оферта та акцепт. Форма договору. Момент укладення договору. Місце укладення договору. Підстави для зміни або розірвання договору. Зміна або розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин. Правові наслідки зміни або розірвання договору. Форма зміни або розірвання договору.

Тема 25. Договори відчуження

Поняття та значення договору купівлі-продажу. Форма договору. Сторони у договорі купівлі-продажу. Предмет і ціна як істотні умови договору купівлі-продажу. Права та обов'язки продавця і покупця. Перехід ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження товару.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу: сторони, зміст. Договір найму-продажу: сторони та зміст. Поняття договору поставки: сторони та зміст. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

Договір міни: поняття, форма, сторони та зміст договору. Правове регулювання міни.

Поняття договору дарування. Предмет, форма, сторони у договорі дарування. Зміст договору дарування. Розірвання договору дарування на вимогу дарувальника. Позовна давність, що застосовується до вимог про розірвання договору дарування.

Поняття договору пожертви та його зміст.

Поняття договору ренти. Форма договору ренти. Сторони у договорі ренти. Зміст договору ренти. Форма і розмір ренти. Строк виплати ренти. Розрахунки між сторонами у разі розірвання договору ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета ренти.

Поняття та ознаки договору довічного утримання (догляду). Форма та сторони у договорі довічного утримання (догляду). Зміст договору довічного утримання (догляду). Особливості укладення договору довічного утримання (догляду) щодо майна, що є у спільній сумісній власності. Припинення договору довічного утримання (догляду). Правові наслідки смерті набувача. Правові наслідки припинення юридичної особи-набувача.

Тема 26. Договори найму (оренди)

Поняття договору найму (оренди) та сфера його застосування. Сторони у договорі найму (оренди). Форма, предмет, ціна та строк договору найму. Зміст договору найму (оренди). Правове регулювання піднайму. Припинення договору найму.

Правове регулювання договору прокату. Предмет договору прокату. Особливості договору прокату. Правове регулювання договору найму (оренди) земельної ділянки. Правове регулювання договору найму будівлі або іншої капітальної споруди.

Найм (оренда) транспортного засобу. Предмет, форма та зміст договору найму (оренди) транспортного засобу. Особливості найму транспортного засобу з екіпажем, який його обслуговує.

Правове регулювання договору лізингу та його особливості.

Поняття договору найму житла. Види договорів найму житла. Форма та предмет договору найму житла. Сторони у договорі найму житла. Зміст договору найму житла. Розірвання договору найму житла.

Тема 27. Договір позички

Поняття договору позички. Форма договору позички. Сторони та зміст договору позички. Розірвання договору позички. Припинення договору позички. Правові наслідки неповернення речі після закінчення строку користування нею.

Тема 28. Договори виконання роботи

Поняття та значення договору підряду. Сторони в договорі підряду. Зміст договору підряду. Предмет договору підряду. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження матеріалу. Ціна роботи. Строки виконання роботи. Права та обов'язки сторін.

Види договорів підряду. Договір побутового підряду та його значення. Сторони договору побутового підряду. Форма договору побутового підряду.

Поняття та значення договору будівельного підряду. Джерела регулювання підрядних відносин у будівництві. Зміст договору будівельного підряду. Передання та прийняття робіт. Відповідальність підрядника та замовника.

Поняття договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт. Права та обов'язки замовника і підрядника. Поняття, роль та значення договорів на визнання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони у договорах. Форма договорів. Строки виконання робіт.

Тема 29. Договори про надання послуг

Поняття договору про надання послуг. Сторони в договорі про надання послуг. Плата та строк договору про надання послуг. Зміст договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.

Види перевезень та їх правове регулювання. Договір перевезення вантажу: сторони, зміст, укладення та оформлення. Виконання договору перевезення вантажу. Права і обов'язки сторін за договором. Відповідальність сторін за договором перевезення вантажу. Втрата, нестача, псування вантажу. Обставини, що звільняють перевізника від відповідальності. Поняття договору перевезення пасажирів та багажу. Права та обов'язки сторін у договорі.

Поняття договору чартеру (фрахтування). Види договорів чартеру (фрахтування). Поняття договору транспортного експедитування. Сторони, форма, виконання, відповідальність.

Поняття договору зберігання. Підстави виникнення зобов'язань зберігання. Сторони, предмет, об'єкти, форма та строк договору зберігання. Права та обов'язки сторін за договором зберігання. Спеціальні види зберігання.

Договір комісії. Види договору. Сторони в договорі. Предмет і форма договору. Права і обов'язки сторін. Припинення договору.

Договір страхування та його правове регулювання. Функції страхування. Види страхування. Поняття та форма договору страхування. Істотні умови договору страхування. Момент набрання чинності договором страхування. Сторони у договорі страхування. Підстави припинення договору страхування. Недійсність договору страхування. Обов'язкове страхування. Види обов'язкового страхування.

Поняття та значення договору доручення. Сторони у договорі доручення. Строк договору доручення. Зміст доручення. Виконання доручення. Особисте виконання договору доручення. Права та обов'язки повіреного та довірителя. Припинення договору доручення.

Поняття договору комісії. Умови договору комісії. Зміст договору комісії. Виконання договору комісії. Субкомісія. Особливості окремих видів комісії.

Поняття та ознаки договору управління майном. Предмет, істотні умови, форма та строк договору управління майном. Права та обов'язки сторін у договорі управління майном. Відповідальність управителя. Підстави припинення договору управління майном. Особливості управління цінними паперами.

Тема 30. Договір позики

Поняття договору позики. Сторони у договорі позики. Форма договору позики. Проценти за договором позики. Обов'язки позичальника. Наслідки порушення договору позичальником. Заперечення договору позики. Забезпечення виконання зобов'язання позичальником. Новація боргу у позикове зобов'язання.

Тема 31. Кредитно-розрахункові відносини

Поняття кредитно-розрахункових відносин. Правова природа та поняття кредитного договору. Сторони у кредитному договорі. Форма кредитного договору. Зміст кредитного договору. Відмова від надання або одержання кредиту.

Поняття договору банківського вкладу. Сторони у договорі банківського вкладу. Форма договору банківського вкладу. Проценти на банківський вклад. Види банківських вкладів.

Поняття договору банківського рахунку. Укладення договору банківського рахунку. Види банківських депозитних операцій.

Поняття договору факторингу. Предмет договору факторингу. Сторони у договорі факторингу. Права та обов'язки сторін за договором факторингу. Зустрічні вимоги боржника. Захист прав боржника.

Порядок та форми розрахунків у цивільному обороті. Види безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Тема 32. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Форма договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Поняття ліцензійного договору. Сторони у ліцензійному договорі. Строк ліцензійного договору. Типовий ліцензійний договір.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Державна реєстрація договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Поняття договору комерційної концесії. Предмет, сторони, форма та державна реєстрація договору комерційної концесії. Договір комерційної субконцесії. Права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії.

Тема 33. Спільна діяльність

Загальна характеристика зобов'язань із спільної діяльності. Види зобов'язань із спільної діяльності та підстави їх виникнення.

Поняття договору простого товариства. Сторони та зміст договору простого товариства. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Розподіл прибутку. Виділення долі учасника на вимогу його кредитора. Припинення договору простого товариства. Відмова учасника від подальшої участі в договорі простого товариства та розірвання договору. Відповідальність учасника, щодо якого договір простого товариства припинений.

Тема 34. Недоговірні зобов'язання.

Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу. Зміст завдання. Строк (термін) виконання завдання. Зміна умов публічної обіцянки винагороди. Правові наслідки виконання завдання. Припинення зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди.

Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Право на оголошення конкурсу. Умови конкурсу. Зміна умов конкурсу. Відмова від проведення конкурсу. Переможець конкурсу.

Тема 35. Зобов'язання із вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення

Поняття зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Тема 36. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи

Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.

Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

Тема 37. Зобов'язання, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю та майну юридичної особи.

Поняття та елементи зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Тема 38. Зобов'язання із заподіяння шкоди

Поняття та елементи зобов'язань із заподіяння шкоди. Поняття шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду.

Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно.

Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.

Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину.

Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності. Відшкодування шкоди, завданої кількома малолітніми та неповнолітніми особами

Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними

Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. Право зворотної вимоги до винної особи. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди.

Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Тема 39. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Поняття зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Повернення в натурі безпідставно набутого майна. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на

його утримання. Безпідставно набуває майно, що не підлягає поверненню.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Загальні положення. Умови відповідальності.

Книга шоста.

Тема 40. Загальні положення про спадкування

Генеза спадкового права. Поняття та значення спадкування. Види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Особливості спадкування деяких видів майна. Час відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування. Обов'язки спадкоємців.

Тема 41. Спадкування за заповітом

Поняття заповіту. Право на заповіт. Права заповідача. Заповідальний відказ. Предмет заповідального відказу. Право на обов'язкову частку у спадщині. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя. Підпризначення спадкоємця. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Встановлення сервітуту у заповіті. Форма заповіту. Посвідчення заповіту. Поняття секретного заповіту. Оголошення нотаріусом секретного заповіту. Посвідчення заповіту при свідках. Право заповідача на скасування та зміну заповіту. Таємниця заповіту. Тлумачення заповіту. Недійсність заповіту.

Виконання заповіту. Право заповідача на призначення виконавця заповіту. Призначення виконавця заповіту за ініціативою спадкоємців. Призначення виконавця заповіту нотаріусом. Згода особи на призначення її виконавцем заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на плату за виконання своїх повноважень. Контроль за виконанням заповіту. Право на оскарження дій виконавця заповіту. Строк чинності повноважень виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на відмову від здійснення своїх повноважень.

Тема 42. Спадкування за законом

Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування усиновленими та усиновлювачами. Перша черга спадкоємців за законом. Друга черга спадкоємців за законом. Третя черга спадкоємців за законом. Четверта черга спадкоємців за законом. П'ята черга спадкоємців за законом. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Тема 43. Здійснення права на спадкування

Прийняття спадщини. Подання заяви про прийняття спадщини. Строки для прийняття спадщини. Прийняття заповідального відказу. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Право на відмову від прийняття спадщини. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини. Відумерлість спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділення спадкового майна в натурі. Охорона спадкового майна. Управління спадщиною

Оформлення права на спадщину. Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину. Державна реєстрація права на спадщину. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Поняття спадкового договору. Сторони у спадковому договорі. Форма спадкового договору. Особливості спадкового договору з участю подружжя. Забезпечення виконання спадкового договору. Розірвання спадкового договору.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості ВРУ. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10 січня 2002 р. // ВВР. 2002. № 21-22. Ст. 135 (із змінами).
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // ВВР. 2002. № 3-4. Ст. 27.
5. Житловий кодекс України від 30.06.1983 р., № 5464/X // Відомості Верховної Ради УРСР. 1983. №1. Ст. 2.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 80731-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
7. Про акціонерні товариства. Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // ВВР. 2008. № 50-51. Ст. 384.
8. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // ВВР 2001. № 5-6. Ст. 30.
9. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень. Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-ІУ // ВВР. 2004. № 51. Ст. 553.
10. Про заставу. Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст. 56.
11. Про захист прав споживачів. Закон України № 1023-XII від 12 травня 1991 р. // ВВР. 1991. № 30. Ст. 379 (в редакції Закону № 3161-IV від 01.12.2005 // Офіційний вісник України. 2006. №1-2. Ст. 1).
12. Про інформацію. Закон України від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради. 1992. № 48. Ст. 650.
13. Про іпотеку. Закон України від 5 червня 2003 р. № 898-ІУ // ВВР. 2003. N 38. Ст. 313.
14. Про оренду землі. Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIУ // ВВР. 1998. № 46-47. Ст. 280.
15. Про приватизацію державного житлового фонду. Закон України від 19 червня 1992 р. № 2482-XII // ВВР. 1992. № 36. Ст. 524.
16. Про страхування. Закон України від 07.03.1996 р № 85/96-ВР // ВВР. 1996. № 18. Ст. 78.

Постанови Пленуму Верховного Суду України

17. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 9.
18. Про судову практику із справ про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним. Постанова Пленуму Верховного суду України від 28 березня 1972 р. № 3.
19. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4 (Із змінами і доповненнями).
20. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав. Постанова пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 р. № 3 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Верховного Суду України № 20 від 19.12.2008 р.).
21. Про судову практику у справах про спадкування. Постанова Пленуму Верховного суду України від 30 травня 2008 р. № 7.
22. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 р. № 6 (Із змінами).
23. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996 р. № 5 (Із змінами).

Навчальна та наукова література

1. Цивільне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред Я.М.Шевченко. К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003.
2. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер.авт.кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг.ред. В.І. Борисвої, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004.
3. Цивільне право України: Підручник: У 2 книгах / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С. Довгерг та ін., За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. 2-е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2004.
4. Цивільне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. І.А.Бірюкова, Ю.О.Заїки. К.: Істина, 2004.

3. ПРОГРАМА З КУРСУ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Метою викладання навчальної дисципліни «Кримінальне право України» є засвоєння студентами основних положень Загальної та Особливої частин кримінального права, вироблення навичок у правильному застосуванні кримінального закону.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Кримінальне право України» є:

- систематизоване закріплення студентами теоретичних знань про історію, принципи, категорії і положення науки кримінального права;
  - навчання студентів правильному орієнтуванню в чинному кримінальному законодавстві;
  - набуття вміння застосовувати норми кримінального права при кваліфікації злочинів.
- Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- поняття, предмет, метод правового регулювання та систему кримінального права України;
- поняття та ознаки закону про кримінальну відповідальність, його чинність у часі та просторі;
- поняття, види та склад злочину;
- стадії вчинення умисного злочину, співучасть у злочині та множинність злочинів;
- обставини, що виключають кримінальну відповідальність;
- поняття та правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності;
- поняття, мету та види покарань;
- правила призначення покарання та звільнення від покарання та його відбування;
- поняття судимості, погашення та зняття судимості;
- поняття примусових заходів медичного характеру та примусового лікування;
- особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх;
- поняття, значення і систему Особливої частини кримінального права;
- зміст розділів Особливої частини чинного Кримінального кодексу України;
- особливості та основні елементи характерних складів злочинів по кожному розділу Особливої частини кримінального права України.

вміти:

- вільно орієнтуватися в системі чинного кримінального законодавства України;
- визначати основні елементи складу будь-якого злочину;
- правильно кваліфікувати злочини, застосовуючи здобуті теоретичні знання на практиці;
- обґрунтовувати та обстоювати свою правову позицію.

Змістовий модуль I. ВСТУП ДО ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Тема 1. Поняття, предмет, метод та система кримінального права. Кримінальна політика

Зміст теми:

Кримінальне право як галузь права, законодавства, навчальна дисципліна та юридична наука. Кримінальне право як галузь права: поняття, предмет, методи та взаємозв'язок із суміжними галузями права. Принципи кримінального права. Система кримінального права. Загальна та Особлива частини кримінального права, їх особливості та взаємозв'язок. Кримінальне право як галузь законодавства. Наукові засади побудови системи кримінального права. Наука кримінального права як галузь юридичної науки. Розвиток науки кримінального права. Наступність у науці кримінального права. Предмет, функції і методи науки кримінального права, її взаємозв'язок із загальною теорією права і суміжними правовими науками. Основні напрямки досліджень та завдання кримінально-правової науки на сучасному етапі. Вплив науки кримінального права на законодавчу та правозастосовну діяльність, на формування юридичного мислення і правової свідомості населення. Кримінальне право як навчальна дисципліна, її предмет, основні методи та форми вивчення. Система курсу Загальної частини кримінального права.

Поняття кримінальної політики української держави та її наукові засади. Роль кримінального права у реалізації кримінальної політики української держави. Основні напрямки кримінальної політики.

Мета та методи кримінальної політики. Реалізація кримінальної політики у законодавчій та правозастосовній діяльності. Поняття криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь. Пріоритети та напрямки кримінальної політики на сучасному етапі розвитку та розбудови правової держави.

Тема 2. Закон про кримінальну відповідальність

Зміст теми:

Поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознаки, завдання та значення. Закон про кримінальну відповідальність як джерело кримінального законодавства. Структура Кримінального кодексу України. Загальна та Особлива частини Кримінального кодексу, їх єдність, взаємозв'язок та відмінність.

Кримінально-правові норми. Співвідношення норми і статті закону про кримінальну відповідальність. Види кримінально-правових норм: забороняючі, дефінітивні (роз'яснюючі), заохочувальні (стимулюючі), обмежувальні. Структура статей Особливої частини Кримінального кодексу України. Види диспозицій і санкцій статей Особливої частини КК України.

Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Правила набрання чинності законом про кримінальну відповідальність. Поняття часу вчинення злочину. Припинення чинності закону про кримінальну відповідальність.

Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Поняття закону про кримінальну відповідальність, який скасовує злочинність діяння або пом'якшує кримінальну відповідальність, та закону про кримінальну відповідальність, який встановлює злочинність діяння або посилює кримінальну відповідальність. Межі зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі. Особи, на яких поширюється зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Чинність проміжного закону про кримінальну відповідальність у часі.

Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі: територіальний, громадянства, реальний та універсальний. Зміст територіального принципу. Поняття території України за чинним законодавством. Поняття місця вчинення злочину. Зміст принципу громадянства. Відповідальність громадян України або осіб без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини за її межами. Правові наслідки засудження цих осіб за межами України. Зміст реального принципу. Випадки кримінальної відповідальності за КК України іноземців або осіб без громадянства, що не проживають постійно в Україні,

які вчинили злочини за її межами. Екстрадиція (видача) злочинців.

Тлумачення закону про кримінальну відповідальність: поняття та значення. Види тлумачення: за суб'єктом – аутентичне (легальне), офіційне, судове, неофіційне (доктринальне, професійне, буденне); за прийомами – лінгвістичне, логічне, систематичне, історичне; за обсягом – буквально, обмежувальне, розширювальне.

Юридична природа та кримінально-правове значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

Аналогія у законі про кримінальну відповідальність.

Тема 3. Кримінальне правопорушення та його види

Зміст теми:

Проблеми соціальної зумовленості кримінального правопорушення. Наукові засади криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь. Поняття та види кримінальних правопорушень.

Поняття злочину як виду кримінального правопорушення за чинним Кримінальним кодексом України та у теорії кримінального права.

Ознаки злочину. Суспільна небезпечність як матеріальна (об'єктивна) ознака злочину. Характер і ступінь суспільної небезпечності. Протиправність як формальна (юридична) ознака злочину. Співвідношення суспільної небезпечності та протиправності. Винність як ознака злочину.

Проблеми вдосконалення поняття злочину у кримінальному праві.

Малозначність діяння: поняття, об'єктивні та суб'єктивні підстави.

Місце злочину в системі правопорушень. Відмежування злочинів від інших правопорушень.

Поняття кримінального проступку.

Законодавча класифікація злочинів залежно від ступеня тяжкості. Значення класифікації злочинів. Класифікація злочинів у кримінально-правовій доктрині.

Змістовий модуль II. СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПОНЯТТЯ, ЕЛЕМЕНТИ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ

Тема 4. Склад кримінального правопорушення (злочину) та його кваліфікація.

Зміст теми:

Вчення про склад злочину в теорії кримінального права. Значення (функції) складу злочину. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності.

Елементи складу злочину: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Обов'язкові та факультативні ознаки складу злочину.

Проблема класифікації складів злочинів у теорії кримінального права.

Види складів злочинів за ступенем суспільної небезпеки. Основний склад злочину. Кваліфікований склад злочину. Особливо кваліфікований склад злочину. Привілейований склад злочину.

Види складів злочинів за способом описування у законі. Простий склад злочину. Складний склад злочину. Формальний склад злочину. Матеріальний склад злочину. Усічений склад злочину.

Поняття кваліфікації злочинів. Кваліфікація злочинів як стадія застосування кримінального закону. Формула кваліфікації злочинів. Кваліфікація злочинів та формулювання обвинувачення як основні форми закріплення кваліфікації злочинів у процесуальних документах.

Тема 5. Об'єкт і предмет кримінального правопорушення (злочину).

Зміст теми:

Поняття та значення об'єкта злочину. Проблеми об'єкта злочину у теорії кримінального права. Механізм заподіяння шкоди об'єктові злочину.

Види об'єктів злочину. Загальний об'єкт злочину. Родовий об'єкт злочину. Безпосередній об'єкт злочину.

Основний, додатковий та факультативний безпосередній об'єкт злочину.

Поняття предмета злочину та його місце у структурі складу злочину. Відмінність предмета злочину від об'єкта злочину та від знарядь і засобів вчинення злочину.

Поняття потерпілого від злочину та його кримінально-правове значення.

Тема 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення (злочину).

Зміст теми:

Поняття об'єктивної сторони складу злочину у теорії кримінального права. Ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Кримінально-правове значення об'єктивної сторони складу злочину.

Суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність). Поняття та ознаки злочинної дії у кримінальному праві. Співвідношення понять “поведінка”, “дія”, “вчинок”. Усвідомленість та воля як основні ознаки злочинної дії. Проблеми кримінальної відповідальності при рефлекторних реакціях, інстинктивній, імпульсивній поведінці та автоматичних діях особи. Об'єктивні межі злочинної дії. Поняття та ознаки злочинної бездіяльності. Умови кримінальної відповідальності за злочинну бездіяльність.

Поняття непереборної сили, фізичного і психічного примусу та їх значення для вирішення питання про кримінальну відповідальність за суспільно небезпечне діяння (дію чи бездіяльність).

Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони складу злочину: поняття, види та значення для кваліфікації злочинів.

Теорії причинного зв'язку у кримінально-правовій доктрині. Правила встановлення причинного зв'язку між діянням і суспільно небезпечними наслідками. Об'єктивний характер причинного зв'язку.

Види причинних зв'язків. Особливості причинного зв'язку при злочинній бездіяльності.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Спосіб, знаряддя, засоби, місце, час, обстановка вчинення злочину. Значення факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину для кваліфікації злочину та призначення покарання.

Тема 7. Суб'єкт кримінального правопорушення (злочину).

Зміст теми:

Поняття суб'єкта злочину у Кримінальному кодексі України. Вчення про суб'єкт злочину в теорії кримінального права. Ознаки суб'єкта злочину. Загальний та спеціальний суб'єкт злочину. Ознаки та види спеціального суб'єкта, його значення для кваліфікації злочину.

Суб'єкт злочину та особа злочинця.

Фізична особа як суб'єкт злочину. Проблема визнання юридичних осіб суб'єктами окремих злочинів у інших державах і міжнародному праві.

Вік як обов'язкова ознака суб'єкта злочину. Злочини, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність з 14 та 16 років. Основні правила встановлення віку суб'єкта злочину. Особливості визначення віку кримінальної відповідальності за відсутності офіційних документів, що його підтверджують.

Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта злочину. Формула осудності.

Поняття неосудності у теорії кримінального права та КК України. Критерії неосудності: медичний (біологічний) та юридичний (психологічний). Ознаки медичного критерію неосудності: хронічне психічне захворювання, тимчасовий розлад психічної діяльності, недоумство, інший хворобливий стан.

Ознаки юридичного критерію неосудності. Характеристика інтелектуальної та вольової ознак юридичного критерію неосудності та їх співвідношення.

Обмежена осудність. Урахування визнання особи обмежено осудною при призначення покарання.

Застосування примусових заходів медичного характеру до неосудних та обмежено осудних осіб.

Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

Тема 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення (злочину).

Зміст теми:

Поняття суб'єктивної сторони складу злочину та її значення. Обов'язкові та факультативні ознаки суб'єктивної сторони злочину. Вчення про суб'єктивну сторону складу злочину в теорії кримінального права. Суб'єктивне ставлення у вини.

Вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу злочину. Форми вини у кримінальному праві, їх значення для кваліфікації злочину та призначення покарання.

Умисел та його види за чинним КК України. Поняття прямого і непрямого умислу, їхні інтелектуальні та вольові моменти (ознаки). Відмінність непрямого умислу від прямого. Види умислу в теорії кримінального права та судовій практиці: за моментом формування злочинного наміру – заздалегідь обдуманий, умисел, що виник раптово; за спрямованістю – визначений (конкретизований): простий та альтернативний; невизначений (неконкретизований). Питання кваліфікації злочинів, вчинених з визначеним і невизначеним умислом.

Необережність та її види. Злочинна самовпевненість та її інтелектуальний і вольовий моменти (ознаки). Відмінність злочинної самовпевненості від непрямого умислу. Злочинна недбалість та її об'єктивний і суб'єктивний критерії.

Випадок (казус) як невинне заподіяння суспільно небезпечних наслідків, його відмінність від злочинної недбалості.

Змішана форма вини та її значення для кваліфікації злочину. Особливості вини у злочинах з формальним складом.

Мотив і мета як факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Кримінально-правове значення мотиву та мети вчинення злочину. Кримінально-правове значення емоцій як факультативної ознаки суб'єктивної сторони складу злочину.

Поняття та види помилок у теорії кримінального права. Юридична помилка, її види та вплив на кримінальну відповідальність. Фактична помилка, її види та вплив на кримінальну відповідальність.

Змістовий модуль III. СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ

Тема 9. Стадії вчинення умисного кримінального правопорушення (злочину).

Зміст теми:

Поняття та види стадій вчинення злочину за КК України.

Готування до злочину: поняття, об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Види готування до злочину. Відмежування готування до злочину від виявлення наміру вчинити злочин.

Замах на злочин: поняття, об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Відмежування замаху на злочин від готування до злочину та закінченого злочину. Види замаху на злочин: закінчений і незакінчений; замах на непридатний об'єкт і замах непридатними засобами.

Поняття закінченого злочину. Проблеми визначення моменту закінчення злочинів у теорії кримінального права та правозастосовній діяльності.

Підстави кримінальної відповідальності за готування до злочину та замах на злочин. Кваліфікація готування до злочину та замаху на злочин.

Поняття та умови добровільної відмови при незакінченому злочині. Відмінність добровільної відмови від дійового каяття. Стадії вчинення злочину, на яких можлива добровільна відмова. Питання про добровільну відмову на стадії закінченого замаху на злочин.

Тема 10. Співучасть у кримінальному правопорушенні (злочині).

Зміст теми:

Поняття та значення співучасті у злочині, її об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Вчення про співучасть у злочині у теорії кримінального права.

Види співучасників злочину за КК України. Виконавець (співвиконавець) злочину. Посереднє вчинення злочину. Організатор злочину. Види організації злочину. Особливості суб'єктивної сторони організатора злочину. Підбурювач до злочину. Ознаки вдалого підбурювання. Способи підбурювання. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки підбурювання. Відмінність підбурювача від організатора, виконавця та загальних закликів до злочинної діяльності. Пособник злочину. Інтелектуальне та фізичне пособництво. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки пособництва. Відмежування пособництва від підбурювання.

Причетність до злочину. Відмінність причетності до злочину від співучасті у злочині. Види причетності. Відповідальність за причетність до злочину.

Види та форми співучасті. Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією.

Підстави та межі відповідальності співучасників. Залежність відповідальності співучасників від дій виконавця.

Відповідальність та кваліфікація дій співучасників при різних формах співучасті. Кримінальна відповідальність організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.

Спеціальні питання відповідальності співучасників. Співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом. Провокація злочину.

Екссес виконавця. Вплив екссесу виконавця на відповідальність співучасників. Відмінність екссесу від зміни поведінки. Кримінальна відповідальність при невдалій співучасті.

Добровільна відмова співучасників. Добровільна відмова виконавця. Відповідальність інших співучасників при добровільній відмові виконавця. Особливості добровільної відмови організатора, підбурювача та пособника.

Змістовий модуль IV. МНОЖИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД НЕЇ

Тема 11. Множинність кримінальних правопорушень (злочинів).

Зміст теми:

Поняття множинності злочинів у кримінальному праві. Юридична характеристика множинності злочинів. Відмежування множинності злочинів від одиничних злочинів, що складаються з декількох діянь, від складних (складених) злочинів, від триваючих та продовжуваних злочинів. Форми множинності злочинів. Підстави (критерії) виділення окремих форм множинності злочинів. Проблеми систематизації різних проявів множинності злочинів у науці кримінального права.

Форми множинності злочинів, що виділяються в КК України.

Повторність злочинів. Поняття повторності злочинів за КК України. Специфічні ознаки повторності злочинів. Відображення повторності злочинів у Загальній та Особливій частинах КК України. Види повторності. Кримінально-правове значення повторності злочинів.

Сукупність злочинів. Поняття сукупності злочинів за КК України. Специфічні ознаки сукупності злочинів. Відмінність сукупності злочинів від конкуренції кримінально-правових норм. Види сукупності злочинів: ідеальна, реальна, реально-ідеальна. Кримінально-правове значення сукупності злочинів.

Рецидив злочинів. Поняття рецидиву злочинів за КК України. Специфічні ознаки рецидиву злочинів. Відображення рецидиву злочинів у Загальній та Особливій частинах КК України. Види рецидиву: загальний, спеціальний, простий, багаторазовий, пенітенціарний. Кримінально-правове значення рецидиву злочинів та окремих його видів.

Поєднання в поведінці особи кількох форм множинності злочинів. Кримінально-правове значення такого поєднання.

Тема 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність (злочинність) діяння

Зміст теми:

Поняття та юридична природа обставин, що виключають злочинність діяння. Проблеми класифікації цих обставин у науці кримінального права.

Необхідна оборона: поняття, ознаки, умови правомірності. Перевищення меж необхідної оборони. Юридична природа ситуації, передбаченої ч. 4 ст. 36 КК України. Провокація оборони.

Уявна оборона: поняття за КК України, юридична природа та основні різновиди. Вплив уявної оборони на кримінальну відповідальність особи.

Затримання особи, що вчинила злочин: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони. Відповідальність за перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Крайня необхідність: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони. Проблеми відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності.

Фізичний або психічний примус: поняття та ознаки. Кримінально-правове значення фізичного та психічного примусу.

Виконання наказу або розпорядження: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Підстави визнання наказу або розпорядження законним. Поняття та ознаки явно злочинного наказу або розпорядження. Правові наслідки відмови від виконання явно злочинного наказу або розпорядження. Особливості кримінальної відповідальності особи, яка віддала явно злочинний наказ або розпорядження, та особи, яка виконала такий наказ або розпорядження. Особливості кримінально-правової оцінки ситуації, в якій особа виконала наказ або розпорядження за обставин, коли вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати його злочинного характеру.

Діяння, пов'язане з ризиком: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Поняття та ознаки виправданості ризику за КК України. Невиправданий ризик та його кримінально-правове значення.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Специфічні підстави та особливості кримінальної відповідальності особи, яка виконує таке завдання.

Загальна характеристика обставин, що виключають злочинність діяння, які не передбачені КК України.

Тема 13. Кримінальна відповідальність та її підстава

Зміст теми:

Питання про свободу волі у кримінальному праві. Філософське обґрунтування кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин. Кримінальна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності. Поняття кримінальної відповідальності. Кримінально-правові відносини та їх структура. Виникнення і припинення кримінальної відповідальності. Питання про кримінальну відповідальність у науці кримінального права. Позитивна і негативна (ретроспективна) кримінальна відповідальність.

Співвідношення кримінальної відповідальності та кримінального покарання.

Об'єктивна та суб'єктивна підстава кримінальної відповідальності.

Форми реалізації кримінальної відповідальності. Загальна характеристика окремих форм кримінальної відповідальності, що передбачені у КК України.

Тема 14. Звільнення від кримінальної відповідальності

Зміст теми:

Поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Передумови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності. Порядок звільнення, його кримінально-правові наслідки. Види звільнення від кримінальної відповідальності.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Поняття щирого каяття, активного сприяння розкриттю злочину, повного відшкодування завданих збитків, усунення заподіяної шкоди. Відмінність дійового каяття від добровільної відмови від доведення злочину до кінця.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Передумова та підстава звільнення. Поняття примирення з потерпілим, відшкодування завданих збитків, усунення заподіяної шкоди.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Умови та строки поручительства. Вимоги до поведінки особи, яку було передано на поруки. Кримінально-правові наслідки порушення особою умов передачі її на поруки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Передумови звільнення. Поняття та види зміни обстановки. Підстави звільнення. Характеристика діяння, що втратило суспільну небезпечність, та особи, яка перестала бути суспільно небезпечною.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Передумова звільнення. Тривалість строків та порядок їх обчислення. Залежність строків давності від класифікації злочинів за ступенем тяжкості. Зупинення, переривання, відновлення перебігу строків давності. Особливості застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі. Незастосування давності до особи у разі вчинення нею злочинів проти миру та безпеки людства.

Змістовий модуль V. ПОКАРАННЯ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ, ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ

Тема 15. Покарання та його види

Зміст теми:

Поняття покарання. Ознаки покарання. Покарання як захід державного примусу. Роль покарання.

Мета покарання: кара, виправлення, загальна та спеціальна превенції.

Система та види покарань, її ознаки та значення. Види покарань: штраф; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; службові обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі.

Класифікація видів покарань. Критерії класифікації. Характеристика основних покарань, додаткових покарань, покарань, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові.

Характеристика окремих видів покарань, підстави та умови їх застосування: штраф, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, конфіскація майна, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.

Порядок заміни покарання одного виду іншим.

Тема 16. Призначення покарання

Зміст теми:

Поняття призначення покарання. Підстави призначення покарання. Принципи призначення покарання: законність покарання, визначення покарання в судовому вирокі, обґрунтованість й обов'язковість мотивування покарання у вирокі, гуманність покарання, індивідуалізація, справедливість покарання.

Загальні засади призначення покарання, їх поняття та зміст.

Призначення покарання у межах, установлених у санкції статті Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин. Значення положень Загальної частини КК України для призначення покарання. Врахування ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Загальна характеристика та значення для призначення покарання обставин, які пом'якшують покарання. Загальна характеристика та значення для призначення покарання обставин, які обтяжують покарання. Врахування судом при призначенні покарання обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Призначення покарання за незакінчений злочин. Врахування ступеня тяжкості вчиненого діяння, ступеня здійснення злочинного наміру та причин, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця.

Призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті. Врахування характеру та ступеня участі співучасників у вчиненні злочину.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: підстави та порядок призначення. Призначення покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції Особливої частини КК України. Перехід до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті за вчинений злочин. Непризначення додаткового покарання, передбаченого в санкції статті Особливої частини КК України як обов'язкового.

Призначення покарання за сукупністю злочинів. Правила призначення покарання за сукупністю злочинів. Призначення покарання (основного і додаткового) за кожний злочин окремо. Визначення остаточного покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим. Призначення остаточного покарання шляхом повного чи часткового складання. Межі призначення покарання за сукупністю злочинів, якщо хоча б один з них є умисним тяжким або особливо тяжким, або якщо хоча б за один із вчинених злочинів призначено довічне позбавлення волі. Порядок призначення додаткових покарань за сукупністю злочинів. Призначення покарання у випадку, якщо після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще і в іншому злочині, вчиненому ним до постановлення попереднього вироку.

Призначення покарання за сукупністю вироків. Правила призначення покарання за сукупністю вироків. Призначення покарання за новим вироком. Повне або часткове приєднання невідбутої частини покарання за попереднім вироком особливості призначення покарання за сукупністю вироків, якщо хоча б один із злочинів є особливо тяжким, та у випадку складання покарань у виді довічного позбавлення волі та будь-яких менш суворих покарань.

Порядок приєднання за сукупністю вироків додаткових покарань.

Порядок призначення покарань при одночасному збігу сукупності злочинів та сукупності вироків.

Відмінність правил призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків.

Правила переведення менш суворих покарань у більш суворі.

Зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання у разі засудження особи до позбавлення волі. Порядок обчислення строків покарання.

Тема 17. Звільнення від покарання та його відбування

Зміст теми:

Поняття звільнення від покарання та його відбування. Види звільнення: безумовне і умовне звільнення.

Поняття та ознаки умовного звільнення від покарання. Звільнення від відбування покарання з випробуванням, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням. Застосування додаткових покарань у разі звільнення від відбування основного покарання з випробуванням. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Підстави застосування умовно-дострокового звільнення. Іспитовий строк при умовно-достроковому звільненні. Наслідки умовно-дострокового звільнення.

Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Підстави застосування звільнення від відбування покарання.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років. Умови звільнення. Тривалість іспитового строку. Особливості правових наслідків звільнення від покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.

Безумовне звільнення від покарання: звільнення від покарання, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною, звільнення у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, звільнення від покарання за хворобою.

Особливі види звільнення від покарання: звільнення від покарання у разі прийняття нового закону, що виключає або пом'якшує призначене особі покарання.

Амністія і помилювання як підстави звільнення від покарання та його відбування.

Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності. Підстави (обставини) звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Строки давності виконання обвинувального вироку. Перебіг строків давності. Умови застосування давності обвинувального вироку. Підстави зупинення перебігу строку давності виконання обвинувального вироку.

Звільнення від покарання за хворобою. Види звільнення від покарання за хворобою. Умови звільнення від покарання за хворобою.

Тема 18. Судимість

Зміст теми:

Поняття та кримінально-правове значення судимості. Виникнення і припинення судимості. Способи припинення судимості. Правові наслідки припинення судимості.

Погашення судимості: поняття та умови. Строки погашення судимості та порядок їх обчислення. Особливості обчислення строку погашення судимості по закінченні строків давності виконання обвинувального вироку, при достроковому звільненні від відбування покарання, заміні невідбутої частини покарання більш м'яким. Переривання строку погашення судимості.

Зняття судимості: поняття, значення та порядок застосування.

Змістовий модуль VI. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНШИХ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ. ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ.

Тема 19. Інші заходи кримінально-правового характеру

Зміст теми:

Поняття, підстави та мета застосування примусових заходів медичного характеру. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру. Види примусових заходів медичного характеру. Критерії призначення примусових заходів медичного характеру. Продовження, зміна або припинення примусових заходів медичного характеру. Зарахування часу застосування примусових заходів медичного характеру до строку покарання.

Примусове лікування. Підстава застосування примусового лікування. Особи, до яких застосовується примусове лікування. Порядок здійснення примусового лікування, його залежність від виду покарання, який відбуває особа.

Спеціальна конфіскація. Випадки застосування спеціальної конфіскації.

Тема 20. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Зміст теми:

Поняття та підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.

Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів.

Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Зміст теми:

Примусові заходи виховного характеру: поняття, підстави та порядок застосування.

Види покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх.

Особливості призначення покарання. Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Звільнення від покарання із застосування примусових заходів виховного характеру. Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Погашення чи зняття судимості.

Змістовий модуль VII. ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА СИСТЕМА ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ I – IV РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ.

Тема 21. Поняття, значення та система Особливої частини кримінального права.

Зміст теми:

Особлива частина кримінального права як складова кримінального права. Поняття Особливої частини кримінального права як галузі права, навчальної дисципліни та галузі юридичної науки. Норми Особливої частини кримінального права та їх види. Значення Особливої частини кримінального права. Співвідношення Загальної та Особливої частин кримінального права. Фактори, які обумовлюють єдність та визначають відмінність Загальної та Особливої частини кримінального права. Криміналізація і декриміналізація, диференціація та індивідуалізація кримінальної відповідальності за окремі злочини. Система Особливої частини кримінального права. Поняття системи Особливої частини кримінального права та критерії її побудови. Система Кримінального кодексу України. Значення системи Особливої частини кримінального права. Значення практики застосування норм Особливої частини кримінального права, її джерела і значення. Особлива частина кримінального права як навчальна дисципліна, її предмет і система. Наука Особливої частини кримінального права України. Поняття і види кримінально-правової кваліфікації. Поняття кримінально-правової кваліфікації. Види кримінально-правової кваліфікації. Кваліфікація злочину як вид кримінально-правової кваліфікації. Юридичне закріплення результатів кваліфікації. Формулювання обвинувачення і формула кваліфікації злочину, вимоги до неї. Підстави кримінально-правової кваліфікації. Принципи кримінально-правової кваліфікації. Поняття принципів кримінально-правової кваліфікації. Окремі види принципів кримінально-правової кваліфікації. Значення правильної кримінально-правової кваліфікації. Поняття правильної кваліфікації. Значення правильної кваліфікації для вирішення питань матеріального кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики.

Тема 22. Злочини проти основ національної безпеки України

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України. Поняття злочинів проти основ національної безпеки. Їх класифікація. Злочини проти внутрішньої безпеки України. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. Посягання на життя державного чи громадського діяча. Диверсія. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. Злочини проти зовнішньої безпеки України. Державна зрада. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду. Шпигунство. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за шпигунство.

Тема 23. Злочини проти життя та здоров'я особи

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи. Поняття злочинів проти життя та здоров'я особи. Класифікація злочинів, передбачених розділом II Особливої частини КК України. Злочини проти життя особи. Поняття і види злочинів проти життя. Поняття вбивства. Безпосередній об'єкт вбивства. Момент початку та припинення життя. Проблема визначення виконавця вбивства за умови, що в позбавленні життя потерпілого брали участь кілька осіб. Відмежування вбивства від інших злочинів, поєднаних із заподіянням смерті потерпілому. Диференціація відповідальності за вбивство за чинним кримінальним законодавством України. Види умисного вбивства. Основний склад умисного вбивства. Умисне вбивство при кваліфікуючих ознаках. Види цих ознак, їх класифікація і зміст. "Привілейовані" види умисного вбивства. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Вбивство через необережність. Співвідношення вбивства через необережність та інших злочинів, складами яких охоплюється позбавлення життя через необережність. Доведення до самогубства. Злочини проти здоров'я особи. Поняття і види злочинів проти здоров'я. Безпосередній об'єкт злочинів проти здоров'я особи. Поняття тілесного ушкодження. Види тілесних ушкоджень. Умисне тяжке тілесне ушкодження. Ознаки тяжкого тілесного ушкодження та їх зміст. Відмінність умисного тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, від умисного вбивства та вбивства через необережність. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження. Ознаки середньої тяжкості тілесного ушкодження та їх зміст. Умисне легке тілесне ушкодження, його види. Ознаки легкого тілесного ушкодження та їх зміст. Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання. Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження. Побої і мордування. Відмінність цього злочину від тілесних ушкоджень.

Катування.

Злочини проти безпеки життя та здоров'я особи.

Поняття та види злочинів проти безпеки життя та здоров'я особи.

Погроза вбивством. Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Незаконне розголошення лікарської таємниці.

Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Зараження венеричною хворобою.

Незаконне проведення абортів або стерилізації. Відмінність цього злочину від тілесного ушкодження, пов'язаного з перериванням вагітності або каліцтвом статевих органів.

Залишення в небезпеці. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей.

Незаконна лікувальна діяльність. Ненадання допомоги хворому медичним працівником. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Порушення прав пацієнта. Незаконне проведення дослідів над людиною. Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. Насильницьке донорство.

Тема 24. Злочини проти волі, честі та гідності особи

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти волі, честі та гідності особи.

Поняття злочинів проти волі, честі та гідності особи. Класифікація злочинів, передбачених розділом III Особливої частини КК України.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини. Відмежування від насильницького зникнення. Захоплення заручників. Незаконне поміщення в психіатричний заклад.

Торгівля людьми.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини, вчинене щодо малолітнього. Підміна дитини. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. Експлуатація дітей. Примушування до шлюбу.

Тема 25. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.

Поняття злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Класифікація злочинів, передбачених розділом IV Особливої частини КК України.

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.

Зґвалтування. Сексуальне насильство. Примушування до вступу в статевий зв'язок.

Злочини проти нормального фізіологічного і духовного розвитку неповнолітніх.

Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Розбещення неповнолітніх.

Змістовий модуль VIII. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ V – IX РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ.

Тема 26. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав та свобод людини і громадянина

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав людини і громадянина.

Поняття злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Класифікація злочинів, передбачених розділом V Особливої частини КК України.

Злочини проти виборчих прав громадян.

Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача. Надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або фальсифікація виборчих документів, документів референдуму, підсумків голосування або відомостей Державного реєстру виборців. Незаконне використання виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, голосування виборцем, учасником референдуму більше ніж один раз. Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму. Голосування виборцем на виборчій дільниці більше ніж один раз. Порушення таємниці голосування. Порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму. Порушення законодавства про референдум. Підкуп виборця, учасника референдуму.

Злочини, що посягають на рівність конституційних прав громадян та їх рівність перед законом. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. Порушення права на освіту. Порушення права на безоплатну медичну допомогу.

Злочини, що посягають на недоторканність приватного життя громадян. Порушення недоторканності житла. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. Порушення недоторканності приватного життя.

Злочини проти сім'ї. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Зловживання опікунськими правами. Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння). Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння).

Злочини, що посягають на трудові права громадян. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Грубе порушення законодавства про працю. Грубе порушення угоди про працю. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат.

Злочини, що посягають на право інтелектуальної власності. Порушення авторського права і суміжних прав. Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію.

Злочини проти свободи совісті. Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків. Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святих. Перешкоджання здійсненню релігійного обряду. Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

Тема 27. Злочини проти власності

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти власності.

Поняття злочинів проти власності. Спільні елементи та ознаки складів цих злочинів. Класифікація злочинів, передбачених розділом VI Особливої частини КК України. Система злочинів проти власності.

Корисливі злочини проти власності.

Крадіжка. Грабіж. Розбій. Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання. Вимагання. Шахрайство. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво.

Некорисливі злочини проти власності.

Умисне знищення або пошкодження майна. Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики. Погроза знищення майна. Необережне знищення або пошкодження майна. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво.

Порушення обов'язків щодо охорони майна. Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом.

Тема 28. Злочини у сфері господарської діяльності

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері господарської діяльності.

Поняття злочинів у сфері господарської діяльності. Класифікація злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини КК України. Система злочинів у сфері господарської діяльності.

Злочини у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем України.

Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збуту підrobлених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів. Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення. Контрабанда. Зайняття гральним бізнесом. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням. Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Незаконне виготовлення, підrobлення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підrobлених контрольних марок.

Злочини у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання. Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва. Підrobлення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. Зайняття гральним бізнесом. Фіктивне підприємництво. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. Протидія законній господарській діяльності. Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму. Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом. Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару. Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю. Розголошення комерційної або банківської таємниці.

Злочини у сфері банкрутства. Доведення до банкрутства. Доведення банку до неплатоспроможності. Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності. Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи. Підrobлення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів. Незаконне використання інсайдерської інформації. Приховування інформації про діяльність емітента. Порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів. Маніпулювання на фондовому ринку. Злочини у сфері обслуговування споживачів та захисту їх прав. Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. Незаконна приватизація державного, комунального майна.

Тема 29. Злочини проти довкілля

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти довкілля. Поняття злочинів проти довкілля. Класифікація злочинів, передбачених розділом VIII Особливої частини КК України.

Злочини проти екологічної безпеки.

Порушення правил екологічної безпеки.

Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля.

Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення.

Приховування або перекучення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення.

Злочини проти збереження особливо охоронюваних об'єктів природи.

Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель. Незаконне заволодіння землями водного фонду у особливо великих розмірах.

Злочини проти збереження землі, її надр та континентального шельфу.

Забруднення або псування земель.

Порушення правил охорони або використання надр.

Незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину.

Безгосподарське використання земель.

Порушення законодавства про континентальний шельф України.

Злочини проти збереження водойм та атмосферного повітря.

Забруднення атмосферного повітря.

Порушення правил охорони вод.

Забруднення моря.

Злочини проти збереження рослинного світу.

Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання збут лісу.

Порушення законодавства про захист рослин.

Злочини проти збереження тваринного світу.

Незаконне полювання.

Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів.

Порушення ветеринарних правил.

Тема 30. Злочини проти громадської безпеки

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти громадської безпеки.

Поняття злочинів проти громадської безпеки. Класифікація злочинів, передбачених розділом IX Особливої частини КК України.

Злочини проти громадської безпеки, пов'язані з діяльністю злочинних організацій.

Створення злочинної організації. Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності. Бандитизм.

Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань.

Злочини проти громадської безпеки, пов'язані з тероризмом.

Терористичний акт. Втягнення у вчинення терористичного акту. Публічні заклики до вчинення терористичного акту.

Створення терористичної групи чи терористичної організації. Сприяння вчиненню терористичного акту. Фінансування тероризму. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Злочини, які порушують правила поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку.

Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Незаконне поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів. Незаконне поведження з радіоактивними матеріалами. Незаконне поведження з радіоактивними матеріалами. Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію. Погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали. Порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами. Порушення вимог режиму радіаційної безпеки. Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини. Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин.

Злочини проти громадської безпеки, пов'язані з порушенням спеціальних правил.

Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки. Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства.

Змістовний модуль IX. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ X – XV РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ.

Тема 31. Злочини проти безпеки виробництва

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти безпеки виробництва.

Поняття злочинів проти безпеки виробництва. Класифікація злочинів, передбачених розділом X Особливої частини КК України.

Злочини проти дотримання загальних правил охорони праці.

Порушення вимог законодавства про охорону праці.

Злочини проти дотримання правил виконання окремих видів робіт.

Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах. Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки.

Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Тема 32. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Поняття злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Класифікація злочинів, передбачених розділом XI Особливої частини КК України.

Злочини проти дотримання загальних правил безпеки руху та експлуатації транспорту.

Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів. Здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин. Блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства. Примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків. Порушення чинних на транспорті правил.

Злочини проти правил безпеки руху та експлуатації окремих видів транспорту.

Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту. Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна. Порушення правил повітряних польотів. Порушення правил використання повітряного простору. Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда. Ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха. Неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. Випуск в експлуатацію технічно несправних

транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації. Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху. Незаконне заволодіння транспортним засобом. Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів.

Тема 33. Злочини проти громадського порядку та моральності

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти громадського порядку та моральності. Поняття злочинів проти громадського порядку та моральності. Класифікація злочинів, передбачених розділом XII Особливої частини КК України.

Злочини проти громадського порядку.

Групове порушення громадського порядку. Масові заворушення. Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку. Хуліганство.

Злочини проти громадської моралі.

Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого. Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду. Жорстоке поводження з тваринами. Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів. Створення або утримання місць розпусти і звідництва. Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність.

Тема 34. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення. Поняття злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення. Класифікація злочинів, передбачених розділом XIII Особливої частини КК України.

Злочини проти дотримання правил обігу наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту. Посів або вирощування снотворного маку чи конопель. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Незаконне публічне вживання наркотичних засобів. Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням. Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин.

Злочини проти здоров'я населення.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Незаконна організація або утримання місць для вживання одурманюючих засобів. Спонування неповнолітніх до застосування допінгу. Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів. Порушення правил поводження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами. Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів. Порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації лікарських засобів. Заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції.

Тема 35. Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації.

Поняття злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації. Класифікація злочинів, передбачених розділом XIV Особливої частини КК України.

Злочини проти обороноздатності України.

Розголошення державної таємниці. Втрата документів, що містять державну таємницю. Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу. Ухилення від призову за мобілізацією. Ухилення від військового обліку або спеціальних зборів. Ухилення від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації.

Злочини проти порядку перетинання державного кордону та переміщення через нього предметів.

Незаконне переправлення осіб через державний кордон України. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. Незаконне перетинання державного кордону України. Порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. Порушення правил міжнародних польотів.

Тема 36. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Поняття злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Класифікація злочинів, передбачених розділом XV Особливої частини КК України.

Злочини проти державної символіки. Наруга над державними символами. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні.

Злочини проти осіб, які виконують владні чи управлінські функції. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця. Втручання у діяльність державного діяча. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Погроза або насильство щодо журналіста. Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча. Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця. Умисне знищення або пошкодження майна журналіста. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця. Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника. Захоплення журналіста як заручника. Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. Перешкоджання діяльності Рахункової палати, члена Рахункової палати. Перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

Злочини проти авторитету органів влади та управління. Захоплення державних або громадських будівель чи споруд. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації. Самоправство.

Злочини проти волевиявлення громадян. Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Злочини проти інформаційного забезпечення управлінської діяльності.

Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів. Незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації. Умисне пошкодження ліній зв'язку.

Змістовний модуль X. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ XVI – XX РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ.

Тема 37. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж. Поняття злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж.

Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електров'язку. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації. Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації.

Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї. Порухення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електров'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється. Перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електров'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електров'язку.

Тема 38. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Поняття злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Класифікація злочинів, передбачених розділом XVII Особливої частини КК України.

Зловживання владою або службовим становищем. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. Службове підроблення. Декларування недостовірної інформації. Службова недбалість.

Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Незаконне збагачення. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Підкуп особи, яка надає публічні послуги. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі. Зловживання впливом. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань. Провокація підкupu.

Тема 39. Злочини проти правосуддя

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти правосуддя. Поняття злочинів проти правосуддя. Класифікація злочинів, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК України.

Злочини проти конституційних прав особи, щодо якої здійснюється правосуддя. Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Примушування давати показання. Постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови.

Злочини проти встановлення істини при здійсненні правосуддя. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину. Завідомо неправдиве показання. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків. Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку. Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування. Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації. Приховування злочину.

Злочини проти реалізації права на захист. Порушення права на захист. Втручання в діяльність захисника чи представника особи. Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи. Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи. Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Злочини проти діяльності суддів. Втручання в діяльність судових органів. Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного. Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного. Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя.

Злочини проти реалізації заходів безпеки. Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист.

Злочини проти виконання рішення суду. Невиконання судового рішення. Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості. Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі. Злісна непокоря вимогам адміністрації установи виконання покарань. Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань. Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти. Втеча із спеціалізованого лікувального закладу. Порушення правил адміністративного нагляду.

Тема 40. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів). Поняття військових злочинів. Класифікація злочинів, передбачених розділом XIX Особливої частини КК України.

Злочини проти порядку підлеглості і військової честі. Непокоря. Невиконання наказу. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків. Погроза або насильство щодо начальника. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості.

Злочини проти порядку проходження військової служби. Самовільне залишення військової частини або місця служби. Дезертирство. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом.

Злочини проти порядку користування військовим майном та експлуатації військової техніки. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

Умисне знищення або пошкодження військового майна. Необережне знищення або пошкодження військового майна. Втрата військового майна. Порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення.

Злочини проти порядку несення спеціальних видів військової служби. Порушення правил водіння або експлуатації машин. Порушення правил польотів або підготовки до них. Порушення правил кораблеводіння. Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання. Порушення правил несення прикордонної служби. Порушення правил несення бойового чергування. Порушення статутних правил внутрішньої служби.

Злочини проти порядку збереження військової таємниці. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості.

Злочини проти порядку виконання службових обов'язків. Недбале ставлення до військової служби. Бездіяльність військової влади. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень. Здача або залишення ворогові засобів ведення війни. Залишення гинучого військового корабля.

Злочини проти порядку ведення бойових дій, законів і звичаїв війни. Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю. Добровільна здача в полон. Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні. Мародерство. Насильство над населенням у районі воєнних дій. Погане поводження з військовополоненими. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею.

Тема 41. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Поняття злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Класифікація злочинів, передбачених розділом XX Особливої частини КК України.

Злочини проти миру. Пропаганда війни. Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів. Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни. Посягання на життя представника іноземної держави. Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист.

Злочини проти безпеки людства. Застосування зброї масового знищення. Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення. Екоцид. Геноцид.

Злочини проти міжнародного правопорядку. Порушення законів та звичаїв війни. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала. Піратство. Найманство.

1. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додатковий протокол 1978 року до Конвенції // Офіційний вісник України. 1998. № 13. С. 346–360.
2. Європейська конвенція про видачу правопорушників, 1957 рік. Додатковий протокол 1975 року та Другий додатковий протокол 1978 року до Конвенції // Офіційний вісник України. 1998. № 13. С. 324–343.
3. Про ратифікацію Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додаткового протоколу 1978 року до Конвенції: Закон України від 16 січня 1998 р.
4. Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції: Закон України від 16 січня 1998 р.
5. Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах: Закон України від 10 листопада 1994 р.
6. Про ратифікацію Протоколу до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 р.: Закон України від 3 березня 1998 р.
7. Конституція України від 28 червня 1996 р., в ред. від 30.09.2016 р.
8. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. зі змінами.
9. Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбування покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу: постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 28 березня 1973 року з наступними змінами.
10. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 7.
11. Про практику застосування судами України законодавства про повторні злочини: постанова Пленуму Верховного Суду України №5 від 28 червня 1984 року з наступними змінами.
12. Про практику розгляду судами України клопотань про погашення і дострокове зняття судимості: постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 травня 1975 р. № 4.
13. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1.
14. Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 2.

Література

15. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник. (Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.). Вид. 3-тє, переробл. та допов. / За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка.- К.: Юридична думка, 2004. 352.
16. Кримінальне право України. Теоретичний курс і практикум: Посіб. для підгот. до держ. іспитів / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко, В.С. Пługатир; За заг. ред. В.Я. Горбачевського. К.: Вид. Паливода А.В., 2005.
17. Кримінальне право України: Заг. частина: Підручник. (Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін.). Вид. 3-тє, переробл. та допов. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. К.: Юридична думка, 2004.
18. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частини: навчальний посібник для підготовки до іспитів / Т.О. Гончар, Є.Л. Стрельцов, О.А. Чуваков; за заг. ред. Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., випр. і доп. Х.: Одиссей, 2012. 264 с.
19. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І.Тютюгін та ін. ; за ред. В.В.Сташиса, В.Я.Тація – 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2010. 456 с.
20. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / Ю.В.Баулін, В.І.Борисов та ін.; За ред. професорів В.В.Сташиса, В.Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 456 с.
21. Кримінальне право України: Практикум: Навч. Посібник / Андрушко П.П., Шапченко С.Д., та ін.; За ред. С.С.Яценка. К.: Юрінком Інтер, 2004. 592 с.
22. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар. Видання дев'яте, перероблене та доповнене / Відп. ред. Є.Л. Стрельцов. Х.: Одиссей, 2013. 912 с.
23. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. Х. : Право, 2013. Т. 1: Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. 2013. 376 с.
24. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
25. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. - 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С.Яценко. К.: А. С. К., 2005.
26. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За заг. ред. Литвинова О.М.. К.: Центр учбової літератури, 2016. 528 с.
27. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І.Хавронюка. К.: Атіка, 2004.
28. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 9-е вид., доп. і пер./ За ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. К.: Юридична думка, 2012. 1316 с.
29. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (1973-2004). Офіційне видання / За заг. ред. В.Т. Маляренка. К., 2004.
30. Практика судів України з кримінальних справ (2001-2005) // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2005. № 11.

31. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005.
32. Сучасне кримінальне право України: нормативно-правові документи та судово-слідча практика: Хрестоматія / Упоряд. А.В. Савченко та ін.; За заг. ред. В.В. Кузнецова. К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005.
33. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Атіка, 2004. 488 с.

4. ПРОГРАМА КУРСУ «ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Цивільний процес належить до циклу фундаментальних професійно-орієнтованих дисциплін, вивчається у взаємозв'язку з іншими галузями права.

Методичні матеріали підготовлено відповідно до програми з курсу „Цивільний процес”, яким передбачено вивчення складного комплексу теоретичних положень, правових інститутів, державних та інших структур, а також широкого діапазону суспільних відносин, що складаються в даній сфері.

Метою вивчення курсу є засвоєння теоретико-правових положень, що стосуються поняття, предмета та принципів цивільного процесу, його ролі в регулюванні суспільних відносин на сучасному етапі розвитку нашої держави; формування у майбутніх спеціалістів-юристів цілісного уявлення про завдання та значення цієї галузі права.

Процес складання курсу також передбачає виявлення у абітурієнтів глибоких і всебічних знань діючого законодавства та практики його застосування, дослідження окремих шляхів удосконалення чинного законодавства, підвищення рівня професійної майстерності майбутніх фахівців-магістрів щодо вміння й ефективного застосування його на практиці.

Мета та завдання вивчення дисципліни: сформувати у студентів знання щодо предмету, методу, системи цивільного процесу, його соціальної ролі та призначення, джерел, основних принципів та функцій. Навчити студентів знанням щодо основних інститутів цивільного процесу: сторін в цивільному процесі, третіх осіб, представництва, доказів та доказування в цивільному процесі, позовного, наказного, окремого провадження, судового розгляду та ін. Крім того, ставиться за мету навчити студентів правильно розуміти процесуальних норм цивільного процесу, а також правильно їх застосуванню на практиці: складання процесуальних документів, позовних заяв, клопотань, скарг, мирових угод та інше.

Формування наукового світогляду: при вивченні дисципліни „Цивільний процес” у студентів повинен сформуватися науковий світогляд щодо врахування міжнародного досвіду при адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів; розуміння головних проблемних питань цивільного процесу та формування шляхів майбутнього вирішення та розв'язання їх в сфері подальшої кодифікації цивільно-процесуального законодавства. Також у студентів повинен формуватися творчий підхід щодо вирішення головних проблем цивільно-процесуального права, появи нових цивільно-правових інститутів та наповнення новим змістом правових інститутів, які вже усталені; та ін.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ

Модуль 1. Загальні положення цивільно-процесуального права.

Тема 1 Поняття цивільного процесуального права

Форми захисту цивільних прав і законних інтересів громадян та організацій. Судова форма захисту цивільних прав і законних інтересів громадян та організацій.

Законодавство, яке застосовується при вирішенні господарських спорів. Юрисдикція господарського суду. Підсудність справ.

Поняття про нотаріат. Закон України „Про нотаріат”. Повноваження щодо вчинення нотаріальних дій.

Поняття про правовий статус третейського суду. Третейський розгляд цивільних спорів громадян.

Поняття правосуддя в цивільних справах. Поняття цивільного процесу (цивільного судочинства). Стадії цивільного процесу. Поняття цивільної процесуальної форми (суть, основні риси та значення).

Предмет цивільного процесуального права. Метод правового регулювання цивільних процесуальних відносин.

Джерела цивільного процесуального права. Конституція України як джерело цивільного процесуального права.

Наука цивільного процесуального права. Значення вивчення цивільного процесуального права.

Принципи цивільного процесуального права

Поняття, ознаки та значення принципів цивільного процесуального права. Система принципів цивільного процесуального права.

Загальноправові принципи (демократизму, гуманізму та законності). Міжгалузеві принципи (об'єктивної істини, усності, безпосередності та ін.). Галузеві принципи (диспозитивності, змагальності та процесуальної рівноправності сторін).

Модуль 2. Суб'єкти цивільного процесу.

Тема 2. Суб'єкти цивільного процесу

Цивільні процесуальні правовідносини та їх суб'єкти

Цивільні процесуальні правовідносини (поняття, елементи). Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин та їх класифікація.

Особи, які беруть участь у справі, та інші учасники процесу як суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин. Поняття і склад осіб, які беруть участь у справі. Права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі.

Суд як суб'єкт цивільного процесу

Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Склад суду. Підстави для відводу суддів.

Поняття цивільної юрисдикції. Повноваження суду щодо відправлення правосуддя у цивільних справах. Загальні правила і критерії юрисдикції. Види юрисдикції.

Розмежування компетенції судів загальної юрисдикції і господарських судів. Юрисдикція Конституційного суду України.

Поняття та види підсудності. Родова підсудність цивільних справ. Територіальна підсудність цивільних справ. Порядок передачі справи до іншого суду.

Сторони в цивільному процесі

Поняття сторін в цивільному процесі. Процесуальні права і обов'язки сторін.

Процесуальна співучасть. Види співучасті. Необхідна та факультативна співучасть. Процесуальні права та обов'язки співучасників. Поняття, умови і порядок заміни неналежної сторони. Наслідки заміни неналежної сторони. Процесуальне правонаступництво (поняття й умови вступу до процесу правонаступника).

Відмінність заміни осіб у процесі у порядку правонаступництва від заміни осіб у порядку заміни неналежної сторони належною.

Треті особи у цивільному процесі

Поняття про треті особи в цивільному процесі. Їх процесуальні права та обов'язки. Підстави та процесуальний порядок залучення (вступу) третіх осіб.

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги. Відміна третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, від первісних

позивачів та співпозивачів.

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Відміна третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, від співучасників (співпозивачів, співвідповідачів).

Участь у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб

Мета і підстави участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Задачі прокуратури у цивільному судочинстві. Підстави і форми участі прокурора у цивільних справах. Процесуальне становище прокурора у цивільному судочинстві.

Участь у цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, форми участі, процесуальні права та обов'язки.

Участь у цивільному процесі органів державного управління, профспілок, підприємств, установ, організацій та окремих громадян, що захищають права інших осіб, форми участі. Їх процесуальні права та обов'язки.

Представництво в суді

Поняття представництва у суді. Види судового представництва. Добровільне представництво у суді. Законне представництво у суді. Повноваження представника у суді. Значення інституту представництва для органів внутрішніх справ.

Інші учасники цивільного процесу

Інші учасники процесу як суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин. Особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу. Особи, які сприяють розгляду і вирішенню справи по суті.

Модуль 3. Цивільні процесуальні строки та судові витрати у цивільному процесі.

Тема 3 Цивільні процесуальні строки

Поняття та види строків у цивільному процесі. Поняття та види процесуальних строків, їх обчислення. Продовження та поновлення процесуальних строків. Строки судової діяльності, їх природа.

Тема 4 Судові витрати та санкції у цивільному процесі.

Поняття та види судових витрат. Розмір судового збору, порядок його сплати та звільнення від сплати.

Поняття та види витрат, пов'язаних з розглядом судової справи. Витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи та витрати на правову допомогу.

Розподіл судових витрат. Накладення штрафу на особу, яка викликається до суду, у випадку її неявки. Поняття та види заходів процесуального примусу.

Тема 5. Докази та доказування у цивільному процесі

Поняття та мета доказування у цивільному процесі. Межі доказування у цивільному процесі. Поняття судових доказів. Доказові факти. Поняття засобів доказування у цивільному процесі. Підстави звільнення від доказування. Особи, які мають право відмовитися від давання показань.

Предмет доказування. Визначення предмета доказування у конкретних цивільних справах. Факти, що не потребують доказування.

Розподіл між сторонами обов'язку по доказуванню. Правові презумпції (поняття, значення). Належність доказів і допустимість засобів доказування.

Класифікація доказів. Пояснення сторін і третіх осіб. Показання свідків, порядок їх дослідження. Письмові докази. Документи, які вироблені на комп'ютерній техніці, як засоби доказування у цивільному процесі. Протокол судового засідання як різновид письмових доказів.

Речові докази. Порядок їх дослідження. Порядок огляду речових доказів за місцем їх знаходження. Висновок експерта. Експертиза в цивільному процесі. Випадки обов'язкового призначення експертизи.

Судові доручення, порядок їх дачі та виконання. Забезпечення доказів. Підстави і порядок забезпечення доказів. Оцінка судових доказів.

Модуль 4. Позовне провадження.

Тема 6. Позов

Поняття і суть позовного провадження. Право на судовий захист. Поняття позову та його елементи. Види позовів. Право на пред'явлення позову. Передумови права на пред'явлення позову.

Порядок пред'явлення позову. Умови реалізації права на пред'явлення позову. Позовна заява та її реквізити. Об'єднання та роз'єднання позовів. Зміни в позовному спорі. Забезпечення позову.

Право на судовий захист відповідача. Зустрічний позов. Мирова угода. Відмова від позову. Визнання позову.

Тема 7. Відкриття провадження у справі. Підготовка цивільних справ до судового розгляду

Відкриття провадження у справі. Матеріально-правові і процесуальні наслідки порушення цивільної справи.

Підстави для повернення позовної заяви. Відмова у відкритті провадження у справі. Правові наслідки повернення позовної заяви та відмови у відкритті провадження у справі.

Поняття, мета, завдання та значення підготовки справи до судового розгляду. Попереднє судове засідання. Призначення справи до судового розгляду. Судові виклики і повідомлення.

Тема 8. Судовий розгляд

Поняття і значення стадії судового розгляду. Судове засідання. Порядок судового засідання. Повноваження головуючого судді у веденні справи. Підготовча частина судового засідання.

Розгляд справи по суті як частина судового засідання. Судові дебати. Порядок прийняття і проголошення судового рішення. Фіксування судового засідання технічними засобами. Журнал судового засідання. Зауваження щодо технічного запису судового засідання та журналу судового засідання, порядок їх розгляду. Підстави і наслідки відкладення розгляду справи або оголошення перерви в її розгляді.

Підстави і наслідки зупинення і закриття провадження в справі. Залишення заяви без розгляду.

Тема 9. Судові рішення

Поняття і види судових рішень. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення. Зміст ухвали суду. Окремі ухвали суду. Зміст рішення суду. Складання повного і неповного рішення суду. Додаткове рішення суду. Засоби усунення недоліків рішення судом, який його постановив.

Додаткове рішення. Роз'яснення судового рішення. виправлення опісок і арифметичних помилок у судовому рішенні. Законна сила судового рішення. негайне виконання, визначення порядку виконання, надання відстрочки і розстрочки виконання судового рішення. Законна сила судового рішення.

Тема 10. Заочний розгляд справи

Поняття і значення заочного розгляду справи. Умови і порядок заочного розгляду справи. Зміст заочного рішення. Способи і порядок перегляду заочного рішення. Підстави до перегляду заочного рішення. Скасування та оскарження заочного рішення.

Тема 11. Наказне провадження

Поняття і сутність наказного провадження і судового наказу. Порушення наказного провадження. Вимоги за якими може бути виданий судовий наказ. Форма та зміст заяви про видачу судового наказу.

Видача судового наказу. Зміст, форма та вимоги, яким повинен відповідати судовий наказ.

Повідомлення боржника про видачу судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили та видача його стягувачеві. Скасування судового наказу.

Тема 12. Окреме провадження

Загальна характеристика окремого провадження в цивільному судочинстві. Розгляд справ про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним. Розгляд справ про визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим.

Судовий розгляд справ про усиновлення дітей, які проживають на території України, громадянами України та іноземними громадянами. Розгляд справ про встановлення неправильності запису в актах цивільного стану.

Розгляд справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Розгляд справ про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника. Розгляд справ про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні.

Модуль 5. Оскарження судових рішень

Тема 13. Апеляційне провадження

Загальна характеристика і значення апеляційного оскарження і перевірки рішень і ухвал суду першої інстанції.

Право апеляційного оскарження рішень і ухвал суду першої інстанції та процесуальний порядок його реалізації. Форма і зміст заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, порядок їх подання. Підготовка і розгляд справи судом апеляційної інстанції. Повноваження суду апеляційної інстанції.

Апеляційне оскарження і перевірка судових рішень першої інстанції. Ухвала та рішення апеляційного суду.

Тема 14. Касаційне провадження

Суть і значення касаційного оскарження і перевірки рішень і ухвал суду першої і апеляційної інстанції.

Право касаційного оскарження рішень і ухвал суду та процесуальний порядок його реалізації. Передача справи на розгляд судом касаційної інстанції, підготовка до розгляду і процесуальний порядок розгляду справи судом касаційної інстанції.

Повноваження суду касаційної інстанції.

Тема 15. Перегляд рішень, ухвал суду, що набрали законної сили у зв'язку з винятковими обставинами

Суть і значення перегляду рішень, ухвал суду, що набрали законної сили, у зв'язку з винятковими обставинами.

Підстави перегляду рішень і ухвал суду в зв'язку з винятковими обставинами. Процесуальний порядок перегляду справи у зв'язку з винятковими обставинами.

Тема 16. Перегляд рішень, ухвал суду, що набрали законної сили у зв'язку з нововиявленими обставинами

Суть і значення перегляду рішень, ухвал суду, що набрали законної сили, у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Підстави перегляду рішень і ухвал суду в зв'язку з нововиявленими обставинами. Процесуальний порядок перегляду справи у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Модуль 6. Виконання судових рішень

Тема 17. Звернення судового рішення до виконання

Загальна характеристика виконання судових постанов та постанов інших органів. Закон України „Про державну виконавчу службу”.

Підстави виконання судових рішень та виконавчі документи. Учасники виконавчого провадження, їх права та обов'язки. Органи примусового виконання судових рішень.

Загальні правила виконавчого впровадження. Виконавча давність. Відстрочка і розстрочка виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання. Зупинення виконавчого провадження (види та підстави). Припинення виконавчого провадження та повернення виконавчих документів стягувачеві (поняття, підстави, наслідки).

Звернення стягнення на майно боржника у виконавчому провадженні. Перелік видів майна громадян, на яке не може бути звернене стягнення за виконавчими документами. Звернення стягнення на будинки у виконавчому провадженні. Звернення стягнення на заробітну платню, заробіток, пенсію та стипендію боржника у виконавчому провадженні.

Особливості виконання рішень, якими відповідача зобов'язано виконати певні дії. Поворот виконання судових рішень. Порядок відновлення втраченого судового провадження.

Тема 18. Цивільне судочинство України з іноземним елементом

Цивільні процесуальні права іноземних громадян, іноземних підприємств і організацій.

Виконання судових доручень іноземних суддів і звернення суддів України в дорученнями до іноземних суддів. Визнання і виконання в Україні рішень іноземних суддів. Угоди про правову допомогу у цивільних справах. Судові доручення судам іноземних держав. Правове регулювання цивільного судочинства з іноземним елементом. Правове становище іноземців у цивільному процесі. Підсудність справ з іноземним елементом. Докази і доказування у справах з іноземним елементом.

Література:

Нормативна література:

1. Конституція України. Розділи I, II, VIII, XII, XV.
2. Цивільний процесуальний кодекс України.
3. Закон України “Про звернення громадян”
4. Закон України “Про Конституційний Суд України”
5. Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”
6. Закон України “Про прокуратуру”
7. Закон України “Про дію міжнародних договорів на території України”

Навчальна література:

1. Фурса С. Я., Щербак С. В. Виконавче провадження в Україні. К., 2002.
2. Чернооченко С.І. Цивільний процес: Вид 2-ге, перероб. та доп.: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 472с.
3. Штефан М. И., Омельченко М. П., Штефан С. М. Виконання судових рішень. К., 2001.
4. Гражданский процесс: Учебник /Под ред. В.В.Комарова. Х.: Одиссей, 2001. 704 с.
5. Балюк М.І., Луспенник Д.Д. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України. Цивільний процес у питаннях та відповідях. Коментарі. Рекомендації. Пропозиції. Харків. 2008.
6. Бурацький Л.К. Захист цивільного права та інтересу: Методика складання документів, коментарі, позовні та інші заяви: Навч.посібник. К.: Юрінком Інтер, 2005. 400с.
7. Зейкан Я.П. Коментар до Цивільного процесуального кодексу України/ 2-ге вид., доп. К.: Юридична практика, 2007. 592 с.
8. Процесуальні документи у цивільних справах (теорія, методика, практика) Науково-практичний посібник/ За заг ред. С.Я. Фурси. К.: КНТ, 2008. 1080с.

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДОДАТКОВОГО ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ.

1. Поняття цивільного процесуального права.
2. Цивільна процесуальна форма.
3. Предмет і система цивільного процесуального права.
4. Принципи цивільного процесуального права.
5. Значення принципів цивільного процесуального права.
6. Система принципів цивільного процесуального права.
7. Загально-правові принципи цивільного процесуального права.
8. Міжгалузеві принципи.
9. Галузеві принципи.
10. Поняття цивільних процесуальних правовідносин.
11. Підстави виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
12. Елементи цивільних процесуальних правовідносин.
13. Судові витрати.
14. Ціна позову, її визначення.
15. Порядок розподілу судових витрат між сторонами.
16. Процесуальний примус.
17. Загальна характеристика учасників цивільного процесу.
18. Цивільна процесуальна правоздатність.
19. Цивільна процесуальна дієздатність.
20. Сторони в цивільному процесі.
21. Участь у справі кількох позивачів та відповідачів.
22. Треті особи в цивільному процесі.
23. Предмет цивільного права.
24. Метод, функції цивільно-правового регулювання.
25. Принципи цивільного права.
26. Система цивільного права.
27. Цивільне законодавство.
28. Дія цивільного законодавства в часі, у просторі і по колу осіб.
29. Значення судової практики.
30. Наука цивільного права.
31. Цивільне право як навчальна дисципліна.
32. Поняття цивільного правовідношення і його особливості.
33. Зміст цивільного правовідношення
34. Суб'єкти й об'єкти цивільного правовідношення.
35. Види цивільних правовідносин.
36. Правоздатність громадян.
37. Дієздатність громадян.
38. Опіка і піклування.
39. Оголошення громадянина померлим.
40. Поняття й ознаки юридичної особи.
41. Правосуб'єктність юридичної особи.
42. Підсудність.
43. Пред'явлення позову.
44. Форма і зміст позовної заяви.
45. Об'єкти права інтелектуальної власності.
46. Зміст права інтелектуальної власності.
47. Захист права інтелектуальної власності судом.
48. Суб'єкти авторських прав. Співавторство та його види.
49. Поняття та джерела регулювання суміжних прав.
50. Особисті (немайнові) права.
51. Майнові права.
52. Патент як форма охорони об'єктів інтелектуальної власності.
53. Поняття, види та функції торговельних марок.
54. Умови правової охорони торговельних марок.
55. Оформлення прав інтелектуальної власності на торговельні марки. Підстави визнання свідоцтва недійсним та дострокове припинення його чинності.
56. Поняття та система зобов'язального права.
57. Поняття та основні риси цивільно-правового зобов'язання.
58. Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань.
59. Суб'єкти цивільно-правового зобов'язання.
60. Заміна суб'єктів цивільно-правового зобов'язання.
61. Об'єкти цивільно-правового зобов'язання.
62. Види цивільно-правових зобов'язань.
63. Поняття та принципи виконання зобов'язання.
64. Суб'єкти виконання зобов'язання.
65. Судове рішення, порядок ухвалення.
66. Зміст судового рішення.
67. Заочний розгляд справи.
68. Наказне провадження.

69. Загальні положення окремого провадження.
70. Подання апеляційної скарги.
71. Порядок прийняття апеляційної скарги.
72. Підготовка до розгляду апеляційної скарги.
73. Розгляд апеляційної скарги.
74. Закінчення апеляційного розгляду.
75. Підстави для скасування рішення суду першої інстанції.
76. Подання касаційної скарги.
77. Розгляд касаційної скарги.
78. Закінчення касаційного розгляду.
79. Підстави скасування рішення суду апеляційної інстанції.
80. Оскарження судових рішень в зв'язку із винятковими обставинами.
81. Провадження за нововиявленими обставинами.
82. Звернення до виконання судових рішень.
83. Зміст виконавчого листа.
84. Судовий контроль.
85. Відновлення втраченого провадження.
86. Примусове виконання рішень іноземного суду.
87. Визнання рішень іноземного суду.
88. Провадження за участю іноземних осіб.
89. Загальне поняття кримінального процесу, його суть і завдання.
90. Поняття стадій кримінального процесу, їх система, зміст і завдання.
91. Процесуальні функції та їх види.
92. Поняття, суть і значення процесуальної форми.
93. Диференціація процесуальної форми по окремих категоріях кримінального провадження і стосовно певних осіб.
94. Джерела кримінального процесуального права.
95. Кримінальні процесуальні норми.
96. Дія кримінального процесуального закону в просторі, часі та щодо кола осіб.
97. Застосування кримінального процесуального закону по аналогії.
98. Поняття і значення загальних засад кримінального провадження, їх система, правові гарантії реалізації.
99. Загальна характеристика конституційних принципів кримінального провадження.
100. Поняття суб'єктів кримінального провадження, їх місце та роль у кримінальному судочинстві. Класифікація суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності.
101. Поняття і значення кримінально-процесуального доказування.
102. Поняття доказів, їх види. Належність та допустимість при визнанні відомостей доказами.
103. Предмет і межі доказування у кримінальній справі. Обов'язок доказування.
104. Процесуальні строки та їх правова природа. Види і порядок обчислення процесуальних строків.
105. Процесуальні витрати, їх поняття, структура, види і значення. Розподіл процесуальних витрат.
106. Загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження.
107. Поняття, значення і завдання стадії досудового розслідування. Дізнання і досудове слідство як форми досудового розслідування.
108. Поняття, види і система слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, фактичні й процесуальні підстави для їх проведення.
109. Поняття, підстави і значення повідомлення про підозру.
110. Суть, значення і завдання підготовчого провадження у суді першої інстанції.
111. Суть, значення та завдання стадії судового розгляду.
112. Поняття, значення та завдання провадження в суді касаційної інстанції.
113. Підстави для перегляду судових рішень Верховним Судом України, строки та порядок подання заяви.
114. Поняття і завдання стадії провадження за нововиявленими обставинами.
115. Суть, значення та завдання стадії виконання судових рішень.
116. Кримінальне провадження на підставі угод.
117. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення.
118. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх.
119. Особливий порядок провадження у справах про суспільно небезпечні діяння неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності.
120. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру.

3. Критерії оцінювання відповідей вступників.

Кількість балів	Характеристики відповіді
Склав	<p>Вступник:</p> <ul style="list-style-type: none"> – виявляє повні, глибокі теоретичні знання; – всебічно і ґрунтовно аналізує нормативно-правову базу; – досконало розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; – самостійно і критично оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; – точно і повно посилається на чинне законодавство; – виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію, – правильно використовує юридичну термінологію; – наводить достатню кількість прикладів з юридичної практики; – робить правильні висновки, добирає переконливі аргументи; – чітко, ясно і послідовно відповідає на поставлені питання; – в цілому відповідь є повною, завершеною, логічно обґрунтованою.
	<p>Вступник:</p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє теоретичними знаннями вище середнього рівня, але допускає незначні помилки; – аналізує нормативно-правову базу; – розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; – самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; – точно посилається на чинне законодавство; – вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію (при цьому відповідь може бути не зовсім цілісною і послідовною, містить незначні помилки); – у цілому правильно використовує юридичну термінологію; – наводить в цілому достатню кількість прикладів з юридичної практики; – робить у цілому правильні висновки, наводить достатні аргументи; – досить чітко відповідає на поставлені питання; – відповідь студента переважно є повною, завершеною, логічно обґрунтованою.

	<p>Вступник:</p> <ul style="list-style-type: none"> – репродуктивно відтворює значну частину навчального матеріалу; – аналізує нормативно-правову базу на середньому рівні, проте допускає правові помилки при її тлумаченні; – розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; – самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; – посилається на чинне законодавство; – виявляє здібності до порівняння, узагальнення, систематизації основних теоретичних положень (при цьому відповідь є недостатньо цілісною і послідовною, містить помилки); – використовує юридичну термінологію, допускаючи неточності у її формулюванні; – не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи та приклади з юридичної практики; – не досить чітко відповідає на поставлені питання; – відповідь студента в цілому є змістовною і правильною, з певною кількістю значних помилок.
	<p>Вступник:</p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє навчальним матеріалом на базовому рівні; – репродуктивно відтворює частину теоретичного матеріалу; – на рівні середніх стандартів аналізує нормативно-правову базу, проте допускає суттєві правові помилки при її трактуванні; – слабо розуміє сутність сучасних політико-правових процесів; – вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; – на посередньому рівні посилається на чинне законодавство; – виявляє слабкі знання юридичної термінології, допускає суттєві неточності у формулюваннях; – не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи та приклади з юридичної практики; – слабо відповідає на поставлені питання; – відповідь студента в цілому є задовільною, зі значною кількістю недоліків.

	<p>Вступник:</p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє навчальним матеріалом на базовому рівні; – репродуктивно відтворює незначну частину теоретичного матеріалу; – слабо аналізує нормативно-правову базу, проте допускає суттєві правові помилки при її трактуванні; – на посередньому рівні посилається на чинне законодавство; – слабо розуміє сутність сучасних політико-правових процесів – виявляє вкрай слабкі знання юридичної термінології, допускає суттєві помилки у формулюваннях; – не завжди може вірно зробити висновок; – слабо, на побутовому рівні відповідає на поставлені питання; – відповідь студента в цілому є задовільною, зі значною кількістю недоліків.
<p>Не склав</p>	<p>Вступник:</p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; – репродуктивно відтворює незначну частину теоретичного матеріалу; – на елементарному рівні, із суттєвими помилками аналізує нормативно-правову базу, – має недостатні уявлення про сутність сучасних політико-правових процесів; – вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; – на поверховому рівні посилається на чинне законодавство; – виявляє слабкі знання юридичної термінології, допускає суттєві неточності у формулюваннях; – не здатен навести приклади з юридичної практики; – слабо відповідає на поставлені питання; – відповідь студента в цілому відповідає мінімальним критеріям.
	<p>Вступник:</p> <ul style="list-style-type: none"> – не володіє базовими знаннями екзаменаційних дисциплін; – нездатний елементарно розпізнавати і відтворювати теоретичний матеріал; – не здатен проаналізувати нормативно-правову базу, – не має уявлень про сутність сучасних політико-правових процесів; – не володіє понятійно-термінологічним апаратом правознавчих дисциплін; – відповідь має уривчастий та безсистемний характер; – не здатен поєднувати загальнотеоретичні положення з діючою юридичною практикою; –

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процес України у 2-х част.: ч. 1: Досудове провадження: підручник / Бойко О. П. та ін. Дніпро, Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 327 с.
2. Кримінальний процес: підруч. / О.П. Бойко та ін. У 2-х ч. Ч. 2. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 235 с.
3. Тертишник В. М. Правнича допомога та захист у кримінальному процесі : підручник. Київ : Алерта, 2018. 446 с.
4. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Особлива частина: підручник. Київ : Алерта, 2014. 420 с.
5. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ: Істина, 2014. 432с.
6. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Загальна частина: підручник. Київ: Алерта, 2014.440 с.
7. Кримінальний процес України: загальна частина : підручник / Волобуєва О. О. та ін. Київ, ВД «Дакор», 2015. 172с.
8. Кримінальний процес : підручник / Грошевий Ю.М. та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків, Право, 2013. 824 с.
- 9.Григоренко А.В. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні: практичний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 238 с.
10. Доказування у кримінальному провадженні: навч.-практ. посібн. / кол. авт. К.: Національна академія прокуратури України, 2017. 346 с.
11. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навчальний посібник. 3- те вид., стереотипне. Академічне видання. К.: Алерта, 2016. 488 с
12. Збірка взірців процесуальних документів та коментарі до них / Алфьоров С. М. та ін.; за ред. В. І. Сліпченка. Київ, ТОВ «АРТ – Дизайн», 2012. 198 с.
13. Зеленський С. М., Назаренко С. П., Письменний Д. П. Провадження у справах дітей, які не досягли віку кримінальної відповідальності: навчальний посібник: Київ, КНТ, 2012. 160 с.
14. Кримінальний процес. Особлива частина (альбом схем) навч. посіб. Л.Д. Удалова та ін. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 224 с.
15. Міжнародне співробітництво в сфері кримінального провадження за законодавством України та Республіка Молдова: навчальний посібник. Кол. авт. В.С. Березняк та ін. Київ. Алерта, 2019. 310с.
16. Молдован В.В., Молован А.В., Канавець Р.С. Кримінальний процес України: лекції. Процесуальні документи. Навчальний посібник. 2- ге вид. із змін та доп. К.: Алерта, 2016. 360 с.
17. Погорецький М.□ А., □Кучинська О. П. Процесуальні документи досудового розслідування (слідчого, прокурора, адвоката та слідчого судді). Вид. 2-ге, переробл. і допов. 2018. 254 с.
18. Практикум зі складання процесуальних документів : навч. посіб. / О.П. Бойко та ін. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. 308 с.
19. Руснак Ю. І. Зразки процесуальних документів сторони захисту, потерпілого : практичний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 288 с.
20. Сербін М. М., Солдатенко О. А. Практикум з кримінального процесу : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 84 с.
21. Смоков С.М. Запобіжні заходи та кримінально-процесуальні гарантії їх застосування: навч. посібн. С.М. Смоков. Одеса: ОДУВС, 2015. 134 с.
22. Удалова Л. Д. Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Скіф», 2012. 184 с.
23. Удалова Л. Д. Накладення арешту на вклади, цінності та інше майно обвинуваченого: навчальний посібник. Київ : КНТ, 2012. 168 с.
24. Чернявський С. С. Зразки процесуальних документів та бланків у кримінальному провадженні (з коментарями та поясненнями). Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 350 с.
25. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. 2003. № 40-44. Ст. 356.
26. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10 січня 2002 р. // ВВР. 2002. № 21-22. Ст. 135 (із змінами).
27. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // ВВР. 2002. № 3-4. Ст. 27.
28. Житловий кодекс України від 30.06.1983 р., № 5464/X // Відомості Верховної Ради УРСР. 1983. №1. Ст. 2.
29. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 80731-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
30. Про акціонерні товариства. Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // ВВР. 2008. № 50-51. Ст. 384.
31. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // ВВР 2001. № 5-6. Ст. 30.
32. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень. Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IY// ВВР. 2004. № 51. Ст. 553.

33. Про застава. Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст. 56.
34. Про захист прав споживачів. Закон України № 1023-XII від 12 травня 1991 р. // ВВР. 1991. № 30. Ст. 379 (в редакції Закону № 3161-IV від 01.12.2005 // Офіційний вісник України. 2006. №1-2. Ст. 1).
35. Про приватизацію державного житлового фонду. Закон України від 19 червня 1992 р. № 2482-XII // ВВР. 1992. № 36. Ст. 524.
36. Про страхування. Закон України від 07.03.1996 р № 85/96-ВР // ВВР. 1996. № 18. Ст. 78.
37. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 9.
38. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав. Постанова пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 р. № 3 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Верховного Суду України № 20 від 19.12.2008 р.).
39. Про судову практику у справах про спадкування. Постанова Пленуму Верховного суду України від 30 травня 2008 р. № 7.
40. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 р. № 6 (Із змінами).
41. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996 р. № 5 (Із змінами).
42. Цивільне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред Я.М.Шевченко. К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003.
43. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер.авт.кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг.ред. В.І. Борисвої, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004.
44. Цивільне право України: Підручник: У 2 книгах / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С. Довгерт та ін., За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. 2-е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2004.
45. Цивільне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. І.А.Бірюкова, Ю.О.Заїки. К.: Істина, 2004.
46. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додатковий протокол 1978 року до Конвенції // Офіційний вісник України. 1998. № 13. С. 346–360.
47. Європейська конвенція про видачу правопорушників, 1957 рік. Додатковий протокол 1975 року та Другий додатковий протокол 1978 року до Конвенції // Офіційний вісник України. 1998. № 13. С. 324–343.
48. Про ратифікацію Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додаткового протоколу 1978 року до Конвенції: Закон України від 16 січня 1998 р.
49. Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції: Закон України від 16 січня 1998 р.
50. Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах: Закон України від 10 листопада 1994 р.
51. Про ратифікацію Протоколу до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 р.: Закон України від 3 березня 1998 р.
52. Конституція України від 28 червня 1996 р., в ред. від 30.09.2016 р.
53. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. зі змінами.
54. Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбування покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу: постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 28 березня 1973 року з наступними змінами.
55. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 7.
56. Про практику застосування судами України законодавства про повторні злочини: постанова Пленуму Верховного Суду України №5 від 28 червня 1984 року з наступними змінами.
57. Про практику розгляду судами України клопотань про погашення і дострокове зняття судимості: постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 травня 1975 р. № 4.
58. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1.
59. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник. (Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.). Вид. 3-тє, переробл. та допов./ За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. К.: Юридична думка, 2004. 352.
60. Кримінальне право України. Теоретичний курс і практикум: Посіб. для підгот. до держ. іспитів / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко, В.С. Пługатир; За заг. ред. В.Я. Горбачевського. К.: Вид. Паливода А.В., 2005.
61. Кримінальне право України: Заг. частина: Підручник. (Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін.). Вид. 3-тє, переробл. та допов. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. К.: Юридична думка, 2004.
62. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частини: навчальний посібник для підготовки до іспитів / Т.О. Гончар, Є.Л. Стрельцов, О.А. Чуваков; за заг. ред. Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., випр. і доп. Х.: Одіссеї, 2012. 264 с.

63. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І.Тютюгін та ін. ; за ред. В.В.Сташиса, В.Я.Тація 4-те вид., переробл. і допов. X. : Право, 2010. 456 с.
64. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / Ю.В.Баулін, В.І.Борисов та ін.; За ред. професорів В.В.Сташиса, В.Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 456 с.
65. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар. Видання дев'яте, перероблене та доповнене / Відп. ред. Є.Л. Стрельцов. Х.: Одиссей, 2013. 912 с.
66. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. X. : Право, 2013. Т. 1: Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. 2013. 376 с.
67. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За заг. ред. Литвинова О.М.. К.: Центр учбової літератури, 2016. 528 с.
68. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 9-е вид., доп. і пер./ За ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. К.: Юридична думка, 2012. 1316 с.
69. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (1973-2004). Офіційне видання / За заг. ред. В.Т. Маляренка. К., 2004.
70. Практика судів України з кримінальних справ (2001-2005) // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2005. № 11.
71. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005.
72. Сучасне кримінальне право України: нормативно-правові документи та судово-слідча практика: Хрестоматія / Упоряд. А.В. Савченко та ін.; За заг. ред. В.В. Кузнецова. К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005.
73. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Атіка, 2004. 488 с.
74. Фурса С. Я., Щербак С. В. Виконавче провадження в Україні. К., 2002.
75. Чернооченко С.І. Цивільний процес: Вид 2-ге, перероб. та доп.: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 472с.
76. Штефан М. И., Омельченко М. П., Штефан С. М. Виконання судових рішень. К., 2001.
77. Балюк М.І., Луспенник Д.Д. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України. Цивільний процес у питаннях та відповідях. Коментарі. Рекомендації. Пропозиції. Харків. 2008.
78. Бурлацький Л.К. Захист цивільного права та інтересу: Методика складання документів, коментарі, позовні та інші заяви: Навч.посібник. К.: Юрінком Інтер, 2005. 400с.
79. Зейкан Я.П. Коментар до Цивільного процесуального кодексу України/ 2-ге вид., доп. К.: Юридична практика, 2007. 592 с.
80. Процесуальні документи у цивільних справах (теорія, методика, практика) Науково-практичний посібник/ За заг ред. С.Я. Фурси. К.: КНТ, 2008. 1080с.